
MURATHAN MUNGAN

ÇADOR

Metis Edebiyat

MURATHAN MUNGAN – ÇADOR

21 Nisan 1955 İstanbul doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nü bitirdi. İlk çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları ve şiirleriyle görünen yazarın ilk kitabı 1980'de yayımlanan Mahmud ile Yezida'dır. Daha çok şiirleri, hikâyeleri ve oyunları ile tanınan Murathan Mungan aynı zamanda radyo oyunu, film senaryosu ve şarkı sözü yazdı. Çeşitli alanlara dağılmış yirmi yıllık çalışmalarından yaptığı özel bir seçmeyi Murathan '95 'te topladı. Şiirlerinden yapılan bir seçme Kürtçe'ye çevrildi: Li Rojhilate Dile Min (Kalbimin Doğusunda). Dünya edebiyatından öyküleri bir araya getirdiği seçkileri (Ressamın Sözleşmesi, Çocuklar ve Büyükleri, Yabancı Hayvanlar) yayımlandı. Çeşitli yazı ve denemelerini Meskalin 60 draje ile Soğuk Büfe'de topladı. 2000 öncesinde çıkardığı tüm şiir kitaplarını bir araya getiren 13+1 toplamından sonra 2001'de Erkekler için Divan, 2002 yılında da ilk romanı Yüksek Topuklar yayımlandı. 2003'te yayımlanan seçkisi Yazıhane'de, dünya yazarlarının "Niçin yazıyorum?" sorusu etrafındaki denemelerini bir araya getirdi. Bunu aynı yılın sonunda Timsah Sokak Şiirleri takip etti.

Metis Yayınları, yazarın kitaplaştırdığı bütün çalışmalarını bir külliyat olarak yayımlıyor.

Metis Yayınları İpek Sokak No. 9 34433 Beyoğlu, İstanbul

Metis Edebiyat Çador, Murathan Mungan

© Murathan Mungan © Metis Yayınları, 2003

Metnin herhangi bir derleme ya da antolojide yer alması, kasete okunması, oyunlaştırılması ya da filme alınması, yabancı dile çevirisi ve her tür benzeri kullanımı yazarın iznine bağlıdır.

İlk Basım: Ocak 2004

Üçüncü Basım: Mart 2004

Baskı Adedi: 5000

Yayın Yönetmeni: Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Resmi: inci Eviner

Çador için yapılmış resim, 2003

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd. Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.

Fatih Sanayi Sitesi No: 12 Topkapı, İstanbul

Birbirine umutsuzca benzeyen uzaktaki çıplak dağlar, birbirinden renksiz alçak tepeler, rüzgârın birbirine yakın boyda yığıldığı dalgalı kum tepeleri ve bugüne kadar gördüğü her yeri aynı kayıtsızlıkla kavuran tozlu güneşe karşın, ülkesine yaklaştığını, sınıra pek az kaldığını duyumsuyor Akhbar; bunu yolun tanıdık işaretlerinden değil, kalbinin, anısı kendinden bile uzaklaşmış kuytu derinliklerinden biliyor.

Sıcak her ikisini de uyuşturmuş. Bir süredir hiç konuşmuyor, yolun, sıcağın, bir yaklaşım bir uzaklaştıkları başuçlarındaki çölün sesini dinliyorlar. Birbirlerine anlatacaklarını çabucak tüketmiş, yol uzadıkça da konuşma heveslerini yitirmişler. Çöl açıklarından esen acı sıcak, ısıricı rüzgârdan korunmak için sımsıkı kapadıkları camlara yapışmış kumların beneklediği görüntü, nereden geçtikleri ya da nereye gittikleri konusunda bir şey söylemiyor Akhbar'a. Arkası açık, yolculuklarda yara almış boyası farklı renklerle yamanmış, lastikleri iri dişli, yüksek, eski bir araba bu... Yol boyu defalarca durmak zorunda kalmışlar. Kimi serinlik yerlerde güç tazelenmişler.

Akhbar, şoförün alnından boynuna kadar süzülen teri görünce, elini kendi yüzüne götürmeyi akıl ediyor. Bir süre sonra insan, terini silmekten vazgeçer, bunu biliyor. Üzeri sütbeyazı ipliklerle beneklenmiş sarı ipekli sarığının ince, serin kumaşıyla yüzünün ve başının terini alıp sarığını yeniden doluyor başına, sıkılıyor. Elleriyle oğuşturarak sanki yüzünü tazeliyor. Akhbar'ın hazırlığını anlamış olan şoför, onu onaylarcasına, "Sınıra yaklaştık," diyerek gülümsüyor. Kalın mor dudaklarına, araları boşalmış dişlerinin çürüğüne karşın aydınlık bir gülüşü var. İnsanın içinde karanlık duygular uyandırmıyor. Akhbar da gülümsüyor.

Sınırın ilk işaretleri ufukta gözükmeye başladığında, dudaklarının kurduğunu hisseden Akhbar, matarasını ağzına götürüyor. Nezaket gereği, önce şoföre sorması gerektiğini anımsıyor sonra, "Sen de ister miydin?" diyor. Şoför başını iki yana sallıyor.

Uzaktan yalnızca birkaç bina olarak gözükken sınıra yaklaştıklarında, sınırın uzaktan görünenden çok daha fazlasıyla, sımsıkı korunduğunu görüyor Akhbar. Binaların yanı sıra elektrikli tel örgüler, altında mayın olduğunu düşündüren kabarmış toprak parçaları, gözetleme kuleleri, hendekler, siperler; geniş çukurlar içinde ne için yapıldıkları anlaşılmayan her biri bir oda kadar olan küçük kulübeler inşa edilmiş olduğunu görüyor.

Geçerliliği defalarca denetlenmiş belgelerinin, yenilenmiş pasaportunun sınır karakolunda sorun çıkarmayacağını umuyorsa da, belli belirsiz bir korku nöbet tutuyor içinde. Uzaktayken duydukları, gazetelerin yazdıkları, kaçanların anlattıkları, her zaman ona beklenmedik tuzaklar hazırlamış olan şanssızlığının yeni bir oyunuyla karşılaşma olasılığı yetiyor içindeki korkuyu diri tutmaya.

Yıllar sonra ülkesine dönmek istemesinin kuşku uyandırmasından, bunun, yetkililerce kötü niyetli bir biçimde yorumlanmasından, bu konuda sıkıştırmaya kalktıklarında, nasıl

yanıtlayacağını bilemeyeceği akıldışı sorularla karşılaşmaktan çekiniyor. Tek tesellisi, hükümetin devrilmesinden çok daha önce yurtdışına çıkmış olduğu ve bir daha dönmemesinin hiçbir siyasi yönünün bulunmadığı... Bu kadarını onların da bilebileceğini düşünüyor. Sınırlarını bu kadar tutku ve kuşkuyla koruduklarına bakılırsa, bunları da biliyor olmaları gerekir. Her zaman, kimsenin işine karışmayan kendi halinde biri oldu Akhbar.

Şoför, onun kaygılarını sezmişçesine, "Boşuna telaşlanma," diyor. "Göreceksin bak, hiçbir şey olmayacak. Haftada en az beş kere geçiyorum bu yolu. Eskisi kadar sıkı değil hiçbir şey. Yalan, herkesin gerçeğe bir şey eklemesiyle ortaya çıkar."

Akhbar, bu sözlerin kendisini yatıştırmak için söylenmediğinden emin olmak istiyor gene de.

Sınırdaki durduruluyorlar.

Askerler, her gün karşılaşan insanların sıradan selamlaşmasıyla karşılıyorlar arabadan inen şoförü. Bir parça güveni yerine geliyor Akhbar'ın. "Seni sınırdan rahatlıkla geçiririm," derken yalan söylememiş besbelli. Askerlerle şoför, sınır karakolunun gölgeli yanında ayaküstü birkaç laf ediyorlar. Hallerinden ne konuştukları anlaşılıyor. Hepsinin de yüzünde, davranışlarında hiçbir anlama gelmeyecek kadar düz, sıradan, neredeyse üzerinde özel olarak çalışılmış bir olağanlık hali var. Az sonra Akhbar'ı da yanlarına alıp hep birlikte karakolun iç kısmına geçiyorlar. Tavandaki geniş kanatlı dev hantal vantilatörün sinir bozan gıcırtilı sesinden başka ses yok.

Masanın arkasında oturan, çatılmış kaşlarının gölgelendirdiği yüzünde taşılşmış bir nefret barındıran rütbesi yüksek bir asker, Akhbar'ın belgelerini, pasaportunu, hiç konuşmadan inanmaz gözlerle uzun uzun inceliyor. Karşısındakini tuzığa düşürmek istercesine, arada bir aniden başını kaldırarak, kâğıtlarda bulamadığı bir cevabı Akhbar'ın yüzünde bulacakmış gibi delici nazarlarla bakıyor; belli ki, yurda girişte az kullanılan bir sınır kapısının kullanılmış olmasının uyandırdığı olası kuşkuları tartıyor içinde.

Akhbar, suçlu olmayan insanların böyle durumlardaki suçlu bakışlarıyla gözlerini kaçırıyor. Haksız yere kurban seçilme korkusunun bakışları bu...

Dönüp de yeniden arabaya bindiklerinde, kendini olağanüstü hafiflemiş hissediyor Akhbar. Kaç yılın korkusu bir anda dinmişti sanki. Yurdundan uzak geçirdiği bütün gecelerin sabahı birden olmuştu. Korkulu bir rüyanın sabahında, yeniden tanıdığı, bildiği, güvenli kollarda gözünü açmış gibiydi. Yolun bundan sonrasının çok daha çabuk geçeceğine inanıyor. Birden sıcağı bile unuttuğunu fark ediyor. Şoförün kendisinden aldığı hiç de az sayılmayacak parayı hak etmiş olduğunu düşünüyor.

"Sana niye hiç belge sormadılar?" diyor.

"Söyledim ya, haftada en az beş kere gidip geliyorum. Annemden bile daha iyi tanıyorlar beni artık. Ne belgesi soracaklar bana? Yanlış bir şey yapmayacağımı onlar da biliyor. Kaçak taşımak çok daha kârlı bir iş ama, ben bugüne kadar bir tane bile kaçak taşımadım. Ne zaman kaybedeceğini bilemez insan. Başımı derde sokacak hiçbir şey yapmam."

"Bana niye inandın peki? Sana yalan söylemiş olabilirdim."

"Okuma yazma bilmem, ama harfleri tanırım, harflerimi tanıdığım için gördüğüm yazıyı anlarım. İnsan yüzleri benim için yazı gibidir."

Akhbar'ın yüzü seğiriyor.

Yeniden uzun uzun susuyorlar.

Sınır karakolunu geçtikten bir süre sonra karşlarına, çevresi eski kalelere benzetilerek kalın, yüksek duvarlarla örülmüş, görüldüğü kadarıyla içinde birbirine bağlı birkaç büyük binanın yer aldığı yekpare bir yapı çıkıyor. Tekin olmayan, ürkütücü bir görünüşü var. Masallarda iyi insanların kaçırılıp kapatıldıkları kötü kalelere benziyor.

"Nedir bu?" diye şaşkınlıkla soruyor Akhbar.

"Toplama noktası dedikleri yer. Hem mahkeme, hem hapisane, hem kamp yeri. Birçok şeyin birden yapıldığı bir yer anlayacağın. Kaçaklar, suçlular, sınır ihlalcileri hep buraya getirilir. Sonra ne yapılırsa yapılır."

Yapıya yaklaşırken, yapının hizasına düşen noktada nöbet tutan askerler uzaktan "yavaşla" işareti yapıyor; araba yavaşlayıp yaklaştığında arabanın içine güvensiz ve keskin bakışlarla göz attıktan sonra, "geç" işareti veriyorlar.

Araba yeniden hızlanıyor. Az sonra, yolun kenarında topraktan tüten bir sanrı gibi bir adam bitiveriyor. Bu sıcakta kafasında yalnızca incecik bir poşi olduğu halde, bir yere yetişecekmiş gibi hızlı adımlarla kendi kendine konuşa konuşa yürüyor.

Şoför, dönüp Akhbar'ın kaygılı bir merakla derinleşen yüzüne baktıktan sonra, "Meczuptur," diyor. "Bu yolu her gün yürür. Yaz kış hiç üşenmeden her gün ta şehirden ardımızda bıraktığımız toplama noktasına kadar yürür ve geri döner."

Akhbar dönüp şoförün yüzüne, sözlerinin gerisini getirmesini istediği bir merakla bakıyor.

"Hikâyesini anlatmamı ister misin?"

"Tabii."

"Yakın zamanlara kadar mutlu bir adammış aslında. Yeni evlendiği ve çok sevdiği güzel bir karısı, güzel bir işi, düzenli bir hayatı varmış. Bir gün oturdukları şehirden kalkıp komşu şehirlerden birine, kayınvalidesini ziyarete gitmişler. Birkaç gün onlarla kaldıktan sonra, geri dönüş yolunda, çevirme yapan askerler tarafından arabalarının önü kesilmiş; kimlik denetimi

sirasında, evlilik cüzdanlarını yanlarına almadıkları anlaşılmış. Karı koca olduklarını kanıtlayacak hiçbir belge yokmuş yanlarında. Askerler, ikisinin karı koca olduğundan şüphe ettiklerini, üstelik karısının aranan fahişelerden biri olabileceğini söyleyerek, ikisini de tutuklayıp az önce gördüğümüz toplama noktasına getirmişler. Adamcağz bir türlü ikna edememiş onları. Toplama noktasında acil mahkemeye çıkarmışlar adamla kadını. Hemen her yerden çeşitli nedenlerle toplanan çeşitli kişilerle hıncahınç doluymuş mahkeme avlusu: Arananlar, kaçaklar, fahişeler, hırsızlar, şüpheliler, sınır ihlalcileri... Sonunda, mahkeme eve gidip evlilik cüzdanlarını alıp getirmesi kaydıyla, karısını alıkoymuş, adamı salmış. Adam yolda hiç durmadan son hızla evine gitmiş, evlilik cüzdanlarını kaptığı gibi hiç zaman yitirmeden yola çıkarak gerisin geri toplama noktasına gelmiş, bakmış karısı ortada yok, yalnızca karısı da değil, hiç kimse görünmüyor ortalıkta.

"Sonunda onları tutuklayan askerleri bulmuş, 'Geç kaldın,' demişler. 'Emir başkentten geldi. Bu sabah ezanında bütün şüpheliler, diğerleriyle birlikte asıldı. Onları koyacak yerimiz kalmamıştı.'

"O günden beri, her gün bu yolu teper durur. Askerlerin tek hoşgördüğü deli budur."

Akhbar, arabanın çöl tozuyla puslanmış arka penceresinden, geride bıraktıkları yolda hızla uzaklaşıp giden adama umutsuz gözlerle bakıyor. O sonsuz bir kayboluşa doğru aceleci adımlarla ilerlerken, hikâyesi hiçbir yere gitmiyor.

Akhbar, şoföre dönüp, "Gerçeğe çok şey ekleyince yalan oluyor mu demiştin az önce," diyor.

Şoför, ağzını açmadan gülüyor.

Akhbar, dönmenin yorgunluğunu duyuyor birdenbire. Dönmek duygusunun içinde azaldığını hissediyor, gözlerini kapadığında kendini dalları kavrulmuş, içi boşalan bir ağaç olarak görüyor. Çölün üzerinden esip geçen acı rüzgârın tekrarlanmaktan artık hiç kimseye bir şey söylemeyen sesini bıkkınlıkla duyuyor. Çocukluğunun, gençliğinin içinde hiçbir yere gitmediğini hissediyor. Bunun yorgunluğu kaplıyor bedenini. Uyuyakaldığını fark ede ede uyuyakalıyor.

Uykusunda sınıra henüz gelmediklerini ve orada bir sürü tehlikenin kendisini beklediğini görüyor, içindeki tehlike duygusunu bıraktığı gibi buluyor. Kalbinin gürültüsüyle uyandığında şoför, "Yaklaştık," diyor. "Çok az kaldı."

Çocukken bir kez bir yılanın ardına düşmüş, sonra da kaybolmuştu. Pek büyük olmayan yılanın boyuna poşuna bakarak onun tehlikesiz bir yavru yılan olduğunu düşünmüş; bu yüzden kendisiyle onun arasında bir yakınlık kurmuştu. Bir anda yol kenarından fırlayarak büyüleyici kıvrımlarla çölün başladığı açıklığa yönelmişti yılan. Yeni yükselen güneşin altında çölün yüzeyi bir kâğıt kadar düzdü; en ufak bir pürüz, bir kabartı, bir dalgalanma yoktu. Bu haliyle Akhbar'ı bir rüya gördüğüne inandıracak kadar gerçekdışı olan çölün, o dümdüz kumulunda, ardında kendi gövdesinden yılankavi bir iz, ağırlığından bir yol bırakarak kıvrıla kıvrıla ufka doğru süzülüyordu. Akhbar'ı büyüleyen buydu. Önünde bir yol çizilmişti; yılanın değil yolun ardına düştü. Bir ara yılan sağa sapmış, Akhbar da onu izlemişti. Bir süre sonra kendi gözden kaybolan yılanın ardında bıraktığı yol, sağ tarafta, küçük çalılıkların başladığı küçücük bir tepenin eteklerinde son buldu; arkasında içini boşalttığı gömleğini bırakmış, çalılıkların orda yeni bir gömlek zamanına kadar kaybolmuştu.

Akhbar'ın içini, kelimelerini bilmediği ama burukluğunu duyduğu derin, karmaşık duygular kaplamıştı.

Sonraki yıllarda bu çocukluk anısı, birçok kere bir rüya olarak ziyaretine geldi Akhbar'ın.

Şimdi yeniden döndüğü yurdunda, belleğinde yerini her zaman korumuş olan bu güçlü anı başka bir anlam kazanmış, yılanın gömleği sanki yeniden dolmuştu.

Ayaklarında aynı adımları hissediyordu.

Cebinde her zaman ufak bir kumgülü taşırdı. Bu kumgülü bir süre sonra uğuru olmuştu onun. Yanına almadığı zamanlar eksikliğini duyuyordu. Pembeye çalan kahverengisiyle, simli, tozanlı görünüşü, pürtüklü dokusu, Akhbar'ın hoşuna gidiyordu. Tabiatın, insanı büyük bir teslimiyetle hayran bıraktıran dişçiliklerinden biriydi bu kumgülleri...

Kendi çölünde kaybolduğunu hissettiği zamanlar, elini başkalarının gözünden saklarcasına cebine sokar ve sürekli yanında taşıdığı kumgülüne dokunurdu. Bu dokunuş, onu, kaybolduğu çölden dünyaya geri döndürürdü. Kumgülünün var oluş sihrinde, dünyanın çeşitli hallerinin açıklanamaz bilgisinin saklı olduğunu düşünürdü. Var oluşun kendisi başlı başına bir sihirdi.

Gene elini usulca cebine sokup parmağlarını onun pürtüklü yüzeyinde gezdirerek zamandan şifa umdu.

Çocukluğunun geçtiği evin bulunduğu sokağa saptı. Sanki buralardan hiç ayrılmamıştı.

Üzeri dövme demir motiflerle süslenmiş kapının çevresi cennet yeşiline boyanmış; bitkiler, çiçekler, çeşitli nebatatla gösterişli biçimde süslenmiş... Ev sahibinin Hacca gittiğinin işareti bu. Yoldan geçenlere, mahalleye, şehrin ahalisine ve dünyaya şunu söylüyor: Bu evde bir hacı oturuyor. İslamın beş şartından birini yerine getirmiş kutlu biri! Çocukluğundan beri biliyordu, yeşil çevrenmiş bir kapının mahallenin onuru olduğunu...

Eli, kapının kapalı bir avuç biçiminde yapılmış tunç tokmağına gittiğinde, bu cennet yeşili zemin üzerine çizilmiş çiçeklerin, bitkilerin, yaprakların bütün çocukluğunu yeşerttiğini hissetti. İçi mutluluğa benzer bir duyguyla doldu. Çevredeki diğer İslam ülkelerinde de kapının çevresini boyama geleneği vardı elbet; son yıllarda oradan oraya savrulup dururken gittiği memleketlerde böyle çok kapı görmüştü ama, bu kez içini titreten şey, şu an karşısında durduğu kapının kendi evlerinin kapısı olmasıydı. Buraya resimleri yapılmış bu çiçeklerin, bitkilerin, yaprakların asıllarının, kapının açıldığı taş avludaki tahtalarla çevrili toprak sekilerde, irili ufaklı saksılarda durduğunu; onların orada kendisini beklediğini bilmenin buruk sevinciydi.

Hac, yolculuktu. Akhbar, kendi haccından dönmüş gibiydi. Çaldığı kapının tokmağı, sokağın boğuk sessizliğinde bütün kapılarda toklamış gibi yankıydı.

İçeriden yaklaşan ayak seslerinin tartımı, kapıyı açacak olanın, sevinçleri azalmış bir kadın olduğunu söylüyordu. Çalan kapının ev içine taşıyacağı sevinçlerin azalmış, hatta belki de tükenmiş olduğunu bilmenin bezginliğini taşıyan bu adımların sahibi olduğu anlaşılın ses, "Kim o?" diye seslendi ilkin. Yanılmamıştı: Bir kadın sesiydi bu.

Boğazını temizledi Akhbar. Güven verici olmak istiyordu: "Benim, Akhbar," dedi. "Annemi arıyorum."

Aralanan kapının ağzında, göz bölgesini kalın ibrişimle örülü bir kafesin kapattığı burkası içinde, belli belirsiz ışığını tazelemeye çalışan bir çift gözün varlığını hissetti. Yeniden ekleme gereği duydu: "Ben, annemi arıyorum."

Burkasının içinde inine çekilmiş gibi duran kadın sessizliğini koruyarak, anlamaya, kapıya geleni tanımaya çalışıyordu.

"Uzaklardan geldim. Burada değildim," dedi Akhbar.

"Annenin adı neydi?" diye sordu kadın. Sesindeki ölgünlükte ürpertici bir şey vardı.

"Fatima," dedi Akhbar.

"Burada kadınların çoğunun adı Fatima'dır," dedi kadın. "Benim adım da Fatima. Ama ben annen değilim."

Kelimeler ağzından soğumuş küller gibi dökülüyordu.

"Bakın, ben gitmeden önce bu evde otururduk," dedi Akhbar. "Taşınmış olmalılar."

"Belki," dedi kadın.

"Siz ne zamandır burada oturuyorsunuz?"

"Hatırlamıyorum," dedi kadın. "Kendimi bildim bileli bu evde oturuyoruz sanki. Belki de haklısındır, birkaç yıldır oturuyoruzdur burada. Nihayetinde bütün iç avluların duvarları birbirine benziyor."

Akhbar, kadınla konuşmasından ümitsizliğe kapıldığı halde sormadan edemedi: "Nereye taşındıklarını bilmiyorsunuz, değil mi?" Kadının sessizliği uzayınca, "Ya da nereye taşınmış olabilirler?" diye ekledi.

"Bilmiyorum," dedi kadın aynı kül ölgünlüğüyle. "Ben fazla bir şey bilmem zaten. Komşulara sor, söylediklerin doğruysa, nasılsa tanıyan birileri çıkar. Ya da akrabalarına git. Herkes ölmüş olamaz. Şimdi git artık buradan. Ocağa yemeğim var. Hem evin erkeği şu an burada değil, seninle kapı önünde bu kadar konuşmam doğru olmaz."

Sonra kapıyı kapattı. Ayak sesleri aynı ölgün adımlarla uzaklaştı.

Annesi taşınmış olmalıydı. Hiç beklemediği bir şeydi bu. Yüzüne kapanan kapının arkasında çocukluğu kalmıştı. Uzaklardayken kimi geceler rüyasında bu eve geri dönüyor, tıpkı çocukluğunda olduğu gibi, o avluda koşturup durduğunu görüyordu. Böyle gecelerin sabahında daha mutlu kalkıyordu yataktan; çocukluğunun pek mutlu geçtiği söylenemezdi; buna rağmen, neydi onu bu rüyalarda mutlu eden şey; bilmiyordu. Belki de bir zamanlar çocuk olmak bile başlı başına bir mutluluk kaynağıydı.

Yüzüne kapanan kapının önünde şaşkın kalakalmıştı. O uzaklardayken sanki hiçbir şey değişmemiş, kendisini orada bekliyormuş gibi geliyordu ona. Bırakıp gitmiş herkesi yanıltan bu duygu, Akhbar'ı da yanıltmış olmalıydı.

Gideni, günün birinde döndüren, geri dönmeye ikna eden bu duyguydu zaten; her şeyin kendisini olduğu gibi beklediğine inandıran bu yanıltıcı duygu, daha çaldığı ilk kapının önünde yapayalnız bırakmıştı onu.

Ülkesinde birçok şey değişmiş, koşullar ve kurallar alabildiğine katılmış, hayat zalimleşmiş, ilişkiler hoyratlaşmış olabilirdi, ama annesi, ablası, kız ve erkek kardeşleri, onu, olduğu gibi korunmuş duyguların havada taptaze asılı kaldığı, saflığı ve sıcaklığı hiç bozulmamış bir ruh hali içinde özlemlerle bekliyor olmalıydılar.

Çaldığı ilk komşu kapısı açılmadı, ikincisini üstleri kir pas içinde afacan iki küçük çocuk açtı, buraya yeni taşındıklarını ve kimseyi tanımadıklarını söyleyip çabucak kapattılar. Sonraki birkaç kapı hiç açılmadı; kadınlar kapı arkasından konuşup başlarından savdılar onu. Bazıları, annesini başka Fatima'larla karıştırdı. Birkaç kapı sonraysa, sokak bitmişti. Birdenbire dünya boşalmıştı.

Bunca yıl ve yol, bir kum fırtınasında gökyüzünde açılıveren bir hortumun boşluğuna karışıp yutulmuş gibiydi. En yalnız olduğu zamanlarda bile, böyle bir yalnızlık hissettiğini hatırlamıyordu Akhbar. Kendi varlığına inanmak, yaşadığını onaylamak istercesine boynundaki muskaya dokundu. Sanki eski bir masaldan birkaç sihirli kelimeyi hatırlarsa, kaybolduğu büyüden dünyaya geri dönecekti. Sağ eli muskasında, içindeki dua sözlerini kalbinden geçirdi. Kendisine yardımcı olabilecek insanları hızla hatırlamaya çalıştı. Bir yerlerde mutlaka birileri olmalıydı. Onu tanıyan, ya da onun tanıdığı birileri...

Çocukken, hırsız adımlarıyla damdan dama atlayarak vardıkları, kubbesindeki cam gözlerden gizlice içeriyi gözetledikleri çarşı hamamının yanından geçerken, burnuna külhanda yakılan dört köşe dut kütüklerinin zamandan kopup gelen kokusu çarpıyor sanki. Genzi yanıyor.

Mahalle bakkalı yaşlılıktan ölmüştü. Çocukken sokak aralarında birlikte tekerlek çevirdikleri oğluydu, savaşta kaybolmuştu. Kaçtı mı, öldü mü bilinmiyordu. Ailesi, bir şehidin mi, bir hainin mi ailesi olduklarını bilmiyor, şeref ile utanç arasında bir arafta kalakalmış, acı çekiyorlardı.

Tezgâhın arkasında duran, dükkânın yeni sahibi olduğunu söyleyen, önceden hiç tanımadığı, karanlık yüzlü genç adam söylüyordu bunları. Sanki bakkallık yapmaktan çok, bölgede asayiş sağlıyor, mahalleliyi gözlüyormuş havası vardı ve bu bilgileri aktarırken de yetkili birinin sesiyle konuşuyordu. Birbirine yakın göz oyuklarında sanki nişan alıyormuş gibi bakan gözleri, karşısındakini huzursuz ederek kendini yok yere suçlu hissetmesine neden oluyordu. Nitekim ilk birkaç cümleden sonra, rapor tutuyormuş havasında, neden yurtdışına gittiği, neden hemen dönmediği, savaşta nerede olduğu, oralarda neler yaptığı, hangi çevrelerde bulunduğu gibi arka arkaya sıraladığı sorularla, Akhbar'a sınırda yakalanmış şüpheli muamelesi yapmaya başladı. Çelik kadar soğuk sesinde engelleyemediği bir zalimlik vardı. Sınır kapısındaki muhafızlar bile bu kadar ürkütmemişlerdi onu.

Bu soruları kimsede kuşku uyandırmayacak sakin bir ses tonu ve yumuşak bir üslupla fazla ayrıntılara girmeden yanıtladı. Çocukluğunun, yeniyetmeliğinin, gençliğinin mahallesi bir anda yabancı, güvensiz bir yer oluvermişti. İçinden ıslık çalmak geldi. Çocukken eve geç kaldığı, karanlığı erken inen akşamlarda korkusunu yenmek için ıslık çalardı. Dudakları bir ıslığa kamaştı şimdi. ıslık çalabilse hafifleyecekti sanki.

Bir-iki mahalle ötedeki ablasının evine gitmeli, onu arayıp bulmalıydı; annesinin nereye taşındığını ancak o bilirdi. Sokak aralarında çabuk adımlarla yürürken, anılarını yardıma çağırıyordu; ne kadar çok şey hatırlarsa, sanki daha çabuk ulaşabilecekti yakınlarına. Geçmişe ilişkin hatırladıkları kötü şeyler değildi ama, nedense geçmiş içini acıtıyordu. Hatıraların insanın içini acıttığı yaşlara gelmiş olmalıydı: Bir yaştan sonra hatıralar, iyi ya da kötü olmalarından

bağımsız olarak, sahiplerine acı veriyorlardı. Sahi, o yaşlara bu kadar erken gelmiş olabilir miydi?

Bazı kapıların ardından sokağa taşan seslerde, belli bir tartımla tokmak tutan maharetli ellerin tunç havanlarda dövdüğü pirinçlerin çıtırtısı duyuluyor. Akhbar, bu çıtırtıyı nerede olsa tanırdı. Sokağa taşan kokulara bakılırsa, bazı evlerde eskiden olduğu gibi, ev ahalisini kem gözlere karşı tütsülemek için yabani sedefotu, civanperçemi yakılıyor. Dövülmüş halı, yıkanmış kilim kokusu alıyor bazı duvarların ardından. Bu çeşit tanıdık ayrıntılar, ona sanki doğru iz üzerinde olduğu duygusu vererek ümitlerini besliyor.

Akhbar için ev demek, dik ve dar basamaklarla inilen bodrum katı kilerlerin serin ve nemli kokusu demektir. Çeşitli yiyecekler basamaklardan aşağıya sızabilecek bir lokmacık sıcaktan bile özenle korunur, örneğin, ev yapımı sucukların dizildiği ipler, dip duvarların nemli taşlarına yakın olacak biçimde gerilirdi. Bunca ayrıntının onca zaman, içinde aynı tazelikte saklanmış olmasına, kendi de şaşırıyor, evlerden, avlulardan yükselen seslerin, kokuların çağrıştırdıkları, kendinde kim bilir daha nelerin kilitli kaldığını merak etmesine neden oluyordu. Belki de dönmek böyle bir şeydi.

Ablasının evine yakın sokakların birinde, gölgesi geniş ve gri bir leke olarak duvara karışan bir kadınla, bir iki adım önünde cüppesi yerleri süpürerek koştururcasına ilerleyen bir adam, bir yere yetişecekmişçesine hızlı ve telaşlı adımlarla yürüyorlardı. Akhbar, nedense bu kadının ablası olabileceğini düşündü. Bu kaniya kadının yürüyüşünden ötürü varmış olmalıydı. Ablası da böyle telaşlı telaşlı seğirterek ve ayakları birbirine yakın yürürdü. Yanındaki adam da kocasıydı herhalde. Adamın yüzü görünmüyor ama genel görünüşü eniştesini andırıyordu. Bir an içinden ablasının adıyla seslenmek geldi arkalarından. Evet, ablası da, tam böyle sol ayağı hafif içeri dönük olarak adım atardı. Bu yürüyüşü iyi tanıyordu. Belki de bu benzerlikte ona güven veren, ama gene de kendini tutmayı başardı, yanılmışsa, bir yanlış anlamının başına ne işler açacağını hesaplayıp seslenmekten vazgeçti. Adımlarını hızlandırarak adamın yüzünü görmeye çalışmasının daha doğru olacağına karar verdi. Onlara yetişmeye, gözucuyla olsun adamın yüzünü görmeye çalıştı. İlk gittikleri bir yerden evlerine dönüyor olduklarını düşündüyse de, daha sonra aldıkları bir haber üzerine bir yere yetişmeye çalıştıklarını düşünmenin daha doğru olacağına karar verdi. Evli çiftler, dünyanın neresinde olursa olsun, hep yavaş adımlar ve düşmüş omuzlarla ağırdan alarak dönerlerdi kendi evlerine. Çünkü, onları neyin beklediğini bilirlerdi.

Tam onlara yetişecekmiş gibi olduğunda, adamlarla kadın sokağın başına varıp tam aksi yöne

saptılar. Saptıktan hemen sonra adam dönüp arkalarındaki ayak sesinin peşlerinden gelip gelmediğini anlamak istercesine ardına baktı. Akhbar'la göz göze geldiler. Başına büyük gelen tütün rengi tarazlanmış sarığı ve kırçillaşmış gür sakalı yüzünü ne kadar saklarsa saklasın, bu adam eniştesi değildi. Hem ablasının evinin bulunduğu sokağa da sol taraftan gidiliyordu. Boşuna heyecanlanmış ve ümit etmiş olduğunu düşündü Akhbar. Hiçbir zaman ona yardım etmemiş olan hayat, şimdi niye yardımcı oldu ki? Sola saptı. Akhbar'ınkilerle onların ayak sesleri birbirine ters yönde uzaklaşıp yankılandı. Ablasının evini bulduğunda, hava iyiden iyiye kararmaya başlamıştı.

Kapıyı açan yeniyetme delikanlı, evin büyük oğluydu. Kolları iki yanda, neredeyse dizlerinin hizasına varan elleri vücuduna yapışmış adeta hazır ol vaziyette duruyordu. Yüzü yeni tüylenmiş olmakla birlikte, gözleri çok şey görmüş geçirmiş yaşlı adamlar gibi bakıyordu. Bakışlarında en ufak bir tazelik yoktu. Bu yeniyetme delikanlının yeğeni olabileceği düşüncesi, ilkin çabuk parlayan bir alev gibi yokladıysa da içini, yarı karanlıkta bile fark edilen hali Akhbar'a yanılmış olduğunu söylüyordu.

"Bizden önceki kiracılar olmalılar. Güneye taşındılar. Buradan gittiler. Bu şehirden gittiler," dedi çocuk.

"Neden?" diye sordu Akhbar, sanki bu çocuk her şeyi bilebilirmiş gibi.

"Galiba oğulları ölmüştü," dedi. "Bu evde ölmüştü. Artık burada oturmak istemiyorlarmış. Benim de aklımda bu yüzden kalmış olmalı. Ben yaşlarda ölü bir çocuk."

Akhbar, yaşasaydı yeğeninin de bu yaşlarda yeniyetme bir delikanlı olacağını hesapladı içinden. İçi sızladı. Küçüklüğünü hatırladı. İlk kucağına alışını. Akhbar'a "dayı" diyebilmiş, birlikte top oynayabilmişlerdi. Şimdi karşısında duran delikanlıya ruhunu bırakmış olmalıydı. Bu kadar genç birini bu kadar yaşlı kılan şey, ancak bir ölünün ruhunun, evine yerleşir gibi, ona yerleşmesi olabilirdi.

Akhbar içinin kırılan bir yerini daha ardında bırakıp artık ablası olmayan kapıdan uzaklaşırken, çocuk hâlâ orada, o kapıda öylece duruyordu.

Eşiğine vardığı diğer kapılar umutsuzluğunu büyütmekten başka bir işe yaramadı. Komşuların çoğu değişmişti. Bazı kapılar içeriden sesler geldiği halde açılmıyordu; kimi üstünkörü birkaç lafla geçiştiriyordu; bazı komşularsa yıllardır dargındılar, onların gittiklerini bile bilmiyorlardı. Tokmağına el sürdüğü kapıların sayısının artması hiçbir şey değiştirmede. Ya tanımıyor, ya hatırlamıyor, ya umursamıyorlardı. Şehrin birçok yerinde olduğu gibi, evlerin çoğuna, köyleri boşaltmış köylüler yerleşmişti.

"Savaş her şeyi çok değiştirdi," dedi çaldığı kapıların birinde karşısına çıkan yaşlı adam. Üzerinde koyu renk çuhadan geniş bir aba vardı. Doğduğu yerde, doğduğu evde ölmek için

kalkıp bu şehre geldiğini söyledi. Belki de ömrünü uzatmak içindi bu. Bunları söylerken belli belirsiz bir muzip ifade takınmıştı.

"Herkes yerinden oynadı. İlk komşu ülkelerle, sonra birbirimizle savaştık. Yıllarca sürdü bu. En sağlam sınırlar ölümlerle yapılandır. Kimse öteki tarafa geçemez. Artık kolay kolay barışamayız komşularımızla; kendimizle de... Aramızda ölümlerimiz durur. Bütün bunlar olurken siz neredeydiniz delikanlı?"

Suçlar gibi değil, sahiden sormuştu. Akhbar, bunun üzerine ona yıllardır yurtdışında olduğunu söylemek gereği duydu. Suçluların ezikliğini hatırlatan azıcık mahcup bir tonda çıkmıştı sesi. Yaşlı adamın aralık tuttuğu kapıdan, geride görünen, çekilmeye başlayan güneşin ardında bıraktığı uzayan gölgelerle genişleyen avluda, orta yaşlı bir adam, büyük bir titizlik ve ciddiyetle duvar dibine dizilmiş irili ufaklı saksı çiçeklerini suluyordu; havaya birdenbire taze toprak kokusu yayılmıştı. Sır gibi kapalı duvarlar ardındaki evin bir iç hayatı olduğunu düşündüren bu kadifeçiçekleri, yıldızçiçekleri, komaçiçekleri, katmerli güller, ıtır ve sardunyaları görmek Akhbar'ın içine iyi geldi.

"Belki senin için geçen yalnızca birkaç yıldır delikanlı, buradakiler içinse koca bir asır geçti. Bazen tarih tozlarını birkaç yılda süpürürerir. Bana kalırsa, buralarda kaybolmadan, tamamen kaybolup gitmeden geldiğin yere dön delikanlı. Aradıkların ya ölmüştür, ya kaybolmuş... Bulsan bile, onların senin bıraktığın insanlar olmadığını göreceksin. En kötü yabancı çeşidi, bir zamanlar tanıdıklarının arasından çıkar."

Bir masalda dinlediğinde ya da bir kitapta okuduğunda hoşuna gidecek sözlerdi bunlar, ama kendisine söylendiğinde kulağa hoş gelmiyordu; bu yüzden yaşlı adamın her söylediği, Akhbar'ın yüreğini daha da koyulaştırıp ağırlaştırıyordu.

Baktı, eğer kendi çekip gitmezse, yaşlı adam sabaha kadar o kapının ağzında konuşup duracak. Akhbar'ın yabancılığında kendi gevezeliğini daha rahat yaşamasını sağlayacak bir güven bulmuştu. Konuşmaktan çok kelimelerin tadını çıkarıyor gibiydi.

Akhbar, izin isteyip uzaklaşırken, istediği zaman gelip kendisiyle konuşabileceğini söyledi yaşlı adam. "Kelimeler hiç de az şey değildir," dedi. "Sakin onları küçümseme delikanlı! Kelimelere itimadın olsun!"

Akşam daha hızlı inmeye başlamış, her şey alacakaranlığın iç sıkıcı mat renkleri, ölgün gölgeleri arasında silikleşip kaybolmaya başlamıştı. Kararan havayla birlikte burada geçirdiği yıllardan tanıdığı, içinde hep saklı kalmış nedensiz bir sıkıntının göğsüne aynı düğümü attığını duydu. Günbatımında ve alacakaranlıkta olurdu; alacakaranlık tutulmasıydı bu. İcini kemiren bu şey, ancak geceyle, saf geceyle diniyordu. Hele bu yıldızlarla simlenmiş, kokulu baharatlar ve acı otlar gibi kokan atlas parlaklığında bir geceyse, içini dolduran sonsuz bir yaşama sevinciyle her

şeyi unutup neşelendiği bile olurdu.

Döndüğü yurdunun alacakaranlığını, ilkin içindeki sıkıntıdan tanıdı. Tutulmuştu.

Artık bütün karanlığıyla akşamdı.

Aydınlığın olduğu gibi karanlığın da birkaç çeşidi olduğunu gördüğü, öğrendiği çok günler, geceler geçirmişti, burada ve başka yerlerde. Daha çok kış akşamlarının isli karanlığına benzeyen, insanı soluksuz ve ümitsiz bırakan bu kapalı ve boğuntulu akşamda, kımıldayan varlığıyla her yerde hissedilen bilinmez bir canlı gibi gövdelenmişti karanlık. Akşamdan bağımsız somut bir varlık gibi orada duruyor, her iç çekişinde sanki tarih öncesine kadar uzanan geniş bir soluk alıyordu. Gece bastırıldığında sanki her şey çok daha kötü olacaktı.

Bütün şehri kaplayan toz bulutuna karşın, derin derin soluk almaya, içini tazelemeye, varlığını, gücünü duymaya çalıştı Akhbar. Bir an önce gece konaklayacağı bir yer bulmalıydı. Çocukken, camilerde, hamam külhanlarında yatanları duyar, onları evlerinin dışına süren hayatı merak ederek ürperirdi. Kaybolmuş gibi baktı gökyüzüne, onun vereceği bir cevap varmış gibi baktı. Kuzey gecelerinin kışı gibi ışısızdı gökyüzü. Herkesi yalnız bırakan ketum ve kayıtsız bir karanlıktı bu.

Sokakta kalmıştı. Komşu ülkelerde onca şehir gezerken duyduğu gurbet duygusundan çok daha iç sızlatıcıydı. Nicedir gurbetin bilgisine vakıftı: Yaban ellerde gurbette olmanın sızısı kendince inceden bir keyif taşır, gurbette olmak sahibinin gururunu okşar, onu kendi yalnızlığının kahramanı yapar. Yaban ellerdeki bu kimsesizlikte her şeye karşın insanı ayakta tutan tuhaf bir güç vardır; kişinin kendisini de aşan bir güç... Şimdiyse döndüğü yerde değildi. Mekânın tanıdıklığı, zamanın yabancılaştırdıklarını geri vermiyordu.

Birden kendini bu dünyada daha önce hiç hissetmediği kadar yabancı, üvey hissetti. Çıplak yara gibi acıdı içi. Kendinden bile daha güçlü olmasını gerektiren bir kimsesizlik, bir kayboluştu şu yaşadığı ve insan bu çeşit bir kimsesizliği ancak kendi yurdunda, kendi insanların arasında yaşardı. Gönüllü sürgünlüğün zorunlu sürgünlüğe döndüğü günlerde, başka memleketlerin toprağını gezerken, ümitsizliğe kapıldığı anlarda, bir gün döneceği bir yer olduğunu bilmenin avuntusuyla oyalanmış, içini diri tutmayı başarmıştı. Orası, burasıydı işte, ama burası artık orası değildi galiba.

Akşam alacasının iyice koyulaştırdığı bir yeis içinde yüksek duvarlı dar bir sokak ortasında öylece kalakalmış, kendi içiyle konuşuyorken, birden gereğinden erken bir ümitsizliğe kapıldığını, hiçbir şey hayal ettiği gibi gitmediği için gereksiz kaygılara, kederlere boğulduğunu düşünerek, yeniden güç toplamaya, kendine destek olmaya çalıştı. Bu, daha ilk günüydü ve söylendiği gibi burada yıllar belki de tahmin edildiğinden çok daha kötü geçmişti...

Ansızın havada dalgalanan atlasçiçeklerinin kokusuna bıraktı kendini. Yüreğini sıkan o sert bağı gevşetti.

Gece, sıcak katran kıvamında bir karanlıkla şehrin üzerine olanca ağırlığıyla kapandığında, o çocukluk yıllarından bildiği şehrin kuzeyinde eski surların dibindeki sıra hanların birinde kısık ışıklı bir odada uyumaya çalışıyordu.

Odanın belli ki yıllardır sıvanıp boyanmamış yüzeyi pürüzlenerek kabarmış kalın taş duvarları, bu eski halleriyle Akhbar'a eski zamanlara ilişkin tanıdık bir güven ve huzur veriyordu. Penceresi açıktı ama, en ufak bir esinti bile yoktu havada. Çocukluğunun yaz gecelerinde damlarda uyuyanları, birkaç döşeğin birden serilebildiği geniş, ahşap tahtlarda yatan kalabalık aileleri, o gecelerin üzerine sim serpilmiş serin, huzurlu uykularını hayal etti. Hafif hafif esen serin bir rüzgâr, damların üstündeki ahşap tahtları çevreleyen bembeyaz cibinlikleri bir yelken gibi şişirirdi. Yattığı yerde uyumaya çalışırken parmağıyla araladığı cibinliğin açıklığından diğer damlardaki tahtları gözleyen Akhbar, bunlara baktıkça karanlıkta yüzen bembeyaz yelkenliler düşlerdi. Çölde ya da gecede yüzen yelkenliler. Rüzgâr yalnızca serinlik değil, şifa gibi düşler, hayaller dağıtırdı döşeklerinde uyuyan gündüz yorgunlarına. Günün sıcağından bitkin düşmüşleri serinliğiyle nennelerdi. Damlar artık kapalıydı. Geceye ve insanlara kapalıydı. Yönetim, damlarda birlikte uyumayı insanlara yasaklamıştı.

Bu hana çocukken babası getirmişti onu. Neden buraya gelmiş, burada gecelemişlerdi bilmiyor, hatırlamıyor; şimdi yıllar sonra birden babasının anısına, bu anının koruyuculuğuna sığınmak istemiş olabilir. Babası onu öksüz bıraktığında ilkokulu bitirmemişti henüz.

Döşek hayli sertti. Vücudu yorgunluktan kendini bırakmıyor, dinlenemiyordu. Yüzükoyun döndü. Başını yastığa gömerken, babasının kokusunu hatırlamaya çalıştı. Buranın gecesinde bir yerlerde kalmış olmalıydı o koku ve bu kadar şiddetle hatırlamak isteyen birine, geçmişin sihirli gücü mutlaka yardım eder, diye umuyordu. Ne de olsa insan, her zaman bu kadar şiddetle gerek duymazdı bir hatıraya. Zamanı sakladığına güvendiği bu kalın duvarların babasının kokusunu da sakladığına inanmak istedi.

Sabah gün ışığında her şeyin başka, bambaşka olacağını düşünerek ve buna inanarak, havını zamanın seyrelttiği yumuşak bir halıdan yuvarlanırcasına derin, dipsiz bir uykuya daldı.

Gece usulca odasının kapısı açıldı. Onu uyandırmamak için sessizce süzülerek girdi içeri babası. Altın rengi harmanisi vardı üzerinde. Yürürken dalgalanan harmanınin kumaşı çölde kum tepeleri gibi parlıyordu. Ses çıkarmamaya çalışarak ağır ve yumuşak hareketlerle davranıyordu. Akhbar, yekinip yatağından kalkmak istediye de, eliyle rahatını bozmamasını işaret etti ona. Sonra usulca kenarına ilişti yatağın. Taze çekilmiş kahve gibiydi gözleri. Elini şefkatle Akhbar'ın terli alnına koydu; aynı yumuşak hareketlerle terini sildi onun, saçlarını

okşadı; bunun bir rüya olmadığını o zaman anladı. Akhbar'ın sık ve kalın saç telleri babasının parmaklarının arasından defalarca kayıp gitti. Avuçlarındaki tütün ve kehribar kokusunu aldı Akhbar. Mutlulukla gülümsedi. Babasının balrengi kehribar teşbihi ve üzerinde kanatlı aslan olan gümüş tütün tabakası ona kalmıştı. O da birini kaybetmiş, diğerini satmak zorunda kalmıştı. Şimdi onları geri isterse, ne yaparım, diye kaygılanıyordu. Babası, yüzünde kendi sevinciyle çoğalmış ilkbahar bahçelerinin genişliği ve sükûnetiyle ona bakıyordu. Sanki avuçları arasında kuvvetle sıkıldığı nar çatırdayarak yarılmış, taneleri yatağa dökülmüş gibi mutlulukla kamaşmıştı Akhbar.

Altın rengi harmanisinin içindeki ince mintanının sedef düğmelerini çözdü, sol elinin zarif bir hareketiyle boynunun iki yanından süzülen teri sildi, soluklanmak ister gibiydi. Sonra Akhbar'ın kaygılarını sezmişçesine güldü ona; çok sigara içmesine karşın hiç sararmayan bembeyaz dişleriyle ağz dolusu güldü. Bu kez de güvercinlikten aynı anda havalanıp kanat çırpıp güvercinlerin aklı gibi bir sevinç kapladı içini. Babası, başını arkaya atmış hâlâ gülüyordu. Belli ki, ne teşbihi, ne tabakayı soracaktı, kaygısı boşunaydı. Baba ile oğul birlikte gülmeye başladılar. Kelimelere dökemese de kalbinin bir yerinde biliyordu: Dünyada çok az şey, birlikte aynı şeye gülen baba ile oğulun kahkahalarının aydınlığındaki mutluluğun yerini tutar.

Babası, onun için her zaman koku ve gülüş olmuş, en çok bunları özlemişti.

Sabah rüzgârının fısıldadıklarının insanı dünyayla barıştırdığını biliyordu; her şeye yeniden başlayacağını hissettiği tazelenmiş bir güçle uyandı. Kendini dinlenmiş hissediyordu.

Hatırladığı pek fazla akrabası yoktu. Baba tarafı eski göçebelerden olduğu, üstelik babası erken göçtüğü için onları pek fazla tanımazdı. Anne tarafı ise kalabalık sayılmazdı. Bayramlarda el öpmeye gittiği akraba sayısı fazla değildi.

Annesinin izini sürmek için ertesi günü akraba evlerini aramakla geçirdi. Belleği bir kum fırtınasına uğramış gibiydi. İri taneli tozanlar, karanlık benekli bulutlar içindeydi her şey. Anılarından, çağrışımlarından yardım umuyor, her yana delici gözlerle bakarak geçtiği yollarda teselli işaretleri arıyordu. Çocukluğunda şekerlerini sevdiği şu küçük dükkânı yeniden görmek onu mutlu ediyor, bu gibi tanıdık görüntüler yeniden ümitlenmesini sağlıyorsa da uzun sürmüyordu... Şekerci dükkânının vitrinindeki içi rengârenk şekerlerle dolu kavanozların bunca değişimin ortasında hiç değişmeden durmuş olması Akhbar'a yetmiyordu. Arayışları sonuçsuz kalmış, durumunda fazla ümitlenmesini gerektiren bir şey olmamıştı. Kapılar suskun ya da sağır, sokaklar kuşkulu ve güvensizdi. Her zaman huzur bulduğu camii avluları bile kasvetli bir umutsuzlukla karşılamışlardı onu. Güvercinlere atılan bir avuç yem. Hepsi bu kadardı. Sokaklarda her zamankinden çok dilenci vardı. Eli, ayağı kopmuş erkekler, paçavralar içinde yerlerde sürünerek gelene geçene avuç açıyorlardı, Suret levhaları sökülmüş çıplak duvarlı

mahalle kahvelerinde oturan erkeklerin gölgeli yüzlerinde, uzaklara gitmiş, dağlara çekilmiş, sürgün edilmiş kayıp bir şeyler okunuyordu. Asla bir daha geri dönmeyecek bir şey. Hayatlar, hikâyeler gibi insan denince akla gelen bir şey... Birinin karşısında durup bakmak bile başlı başına ümitsizlikti. O bakış bile, bakılan kişiye bir daha hiç ulaşamayacağını düşündürüyordu insana. Bunca zaman konuşmaya çekindikleri her şey yüzlerinde tortulaşarak kıraç suskunluklara, yalçın yalnızlıklara yol açmıştı. Çöl kadar boş, sarp kadar çetin, kum kadar dağınık ifadeler, yüzleri birbirine karıştırmış, birbirine benzemenin silikliğinde herkesi tanınmaz etmişti. Güneşte solmuş, çizgileri birbirinin içinde eriyerek kaybolmuş, kâğıdı kabarmış bir minyatürde kimse kimseyi tanıyıp bulamazdı.

Girdiği baharatçı dükkânındaki keskin kokular birdenbire başını döndürdü. Bu yüzden fazla oyalandı. Bazıları kavanozlarda bekleyen, bazıları iplerle sarmalanmış tozlu torbalarda kurutulmuş nice ot, bahar, yaprak, kök hep birlikte bir toplam halinde dükkânın kendine özgü kokusunu var ediyordu. Dükkânın içinde ağır adımlarla dolaşan Akhbar, kokusunu tanıdığı bitkileri yüzünde belli belirsiz bir gülümsemeyle içinden sayıyordu: Kişniş, çiviotu, hodan, baldırıkara, selamotu, sinameki, tarçın, civanperçemi, ebeotu, yalancı safran, karahindiba, meyankökü, yabani sedefotu, ebegümece, tarhun, dereotu, haşhaş tohumu. Üzerindeki desenler zamanla soyulmuş irili ufaklı teneke kutular, saydamlığını yitirmiş kirli şişeler, ağzı sımsıkı kapatılmış çeşitli boyda kavanozlar, sararmaktan kararmış buruşuk kesekağıtları, camları lekeli küçük ahşap çekmeceler içinde, bu dünyaya şifayı çağırır gibi hepsi de keskin keskin kokuyordu. Nicedir unuttuğu birçok anıyı harekete geçiren onca kokunun ortaya çıkardığı anımsama gücünün şiddetiyle geçmişini yeniden ele geçiriyordu sanki. İlk çıraklığını bir aktarın yanında yapmış, dünyayı ilk kokularından tanımıştı. Burnu yeniden bir çocuğunki kadar saf ve ustaydı şimdi. Biraz fazla kaldığını hissettiği dükkândan çıkmadan bir külah şekerli rezene ile küçük bir kese kurutulup ufalanmış kereviz sapı aldı. Yemeklerde ekşi niyetine kuru nane kıvamında ufalanmış kereviz sapı kullanmayı seviyordu.

Gene de içinde kırçillaşmaya başlayan bir sıkıntı bütün günü ağzından gitmeyen acı toz tadıyla geçirmesine neden oldu. Çocukluğunun neşesini kendisine geri vereceğini düşündüğü ne şekerli leblebi, ne çingiraklı güğümlerden köpüre köpüre dökülen demirhindi şerbeti bu tadı alamadı ağzından. Toz. Yalnızca toz.

Annesi, ablası, kız kardeşi ve erkek kardeşi yer yarılıp içine girmişlerdi sanki. Ablasının kocasının çalıştığı kubbeli çarşı bile insanın kanını kaynatan, adımlarını hızlandıran cıvıltısından, birbirleriyle konuşur gibi inip kalkan neşeli çekiç, tokmak seslerinden yoksundu; dalgınlığa

benzeyen kalın bir uğultuyla homurdanıyordu yalnızca. Bakırcıları, demircileri, baharatçıları, leblebicileri, çinicileri, halıcıları geçti. Sonunda çarşıda eniştesini tanıyanlar çıktı ama öğrendikleri hiç de mutlu etmedi onu: Buradan gitmişlerdi. Güneye. Hangi şehir olduğunu bilmiyorlardı. Her şey çok çabuk olmuştu. Evet, oğullarının öldüğü doğruydı. Ablasının varlığı, eniştesine sürekli olarak ölen oğullarını hatırlatıyormuş. Galiba eniştesi bunun üzerine ikinci kez evlenmeye karar vermişti, ama evlenip evlenmediği bilinmiyordu. Oğullarının ölümünün aralarında yarattığı suçlu hava ikisi ne de ağır geliyor, ikisine de hiçbir şey için taze bir başlangıç duygusu vermiyordu. Bu ayrıntıları eniştesinin çarşıda halıcılık yapan bir arkadaşından dinledi. Adamın anlatışında, tarihi bir olaydan söz ediyormuş gibi uzak, sakin, neredeyse umursamaz denebilecek hülyalı bir hava vardı. Sanki ortak tanıdıklarından değil de, geçmişin kayıtsız bir biçimde söz alınması gereken unutulmuş olaylarından, çoktan zamana karışmış kişilerinden dem vuruyordu. Akhbar'ın üstüne çölde kaybolmuşların boğuntusu çöktü; sarı hummaya benzeyen boğuntusu.

"Bazı insanların hayatında bazı ölümler geri dönülmez değişikliklere yol açar; bir daha hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı değişikliklere... Herkesin hayatında da böyle olduğu sanılır. Hayır, herkesin hayatında böyle olmaz. Bazıları hayatlarından eksilenlerin yasını tuttuktan sonra, geriye dönüp kaldıkları yerden aynen sürdürürler hayatlarını. Daha kalpsiz olduklarından değil, yalnızca böyle olduklarıdır bu. Kimileriye yas tutmayı bilmez. Ya hiç yas tutmazlar, ya da bütün ömürlerini tuttıkları yasa çevirirler; bu sefer de geriye hayat kalmaz."

Bir yerlerde bakır kazanlar dövülür, leblebi dibeklerinin boğuk uğultusu uzaktan uzağa duyulurken yas ve ölüm üzerine uzun uzun konuşmuş, böyle şeyler söylemişti adam. Sanki artık yalnızca bunlar konuşulmuş gibi, konuşmaya değen yalnızca bunlarmış gibi... Hoş eskiden de hayattan çok ölümden konuşulduğunu anımsıyor Akhbar. "Doğuda ölüm herkesin gizli mesleğidir," demişti bir şair.

Ablasıyla eniştesinin şimdi nerede olduklarını bilmiyordu. Oğullarını rejim değişikliğinden sonra "İslamın Askerleri" öldürmüşlerdi; neden öldürüldüğüyse bilinmiyordu. Akla en uygun açıklama tesadüfen öldürüldüğüydü. Siyasal bir nedeni olamazdı. O yaşta bir çocuğun rejim karşıtı ya da aleyhtarı ne gibi bir faaliyeti olabilirdi ki? Ama yönetim yanlışlık eseri bir ölümü üstlenmemiş, bunun yerine açıklayamadığı bir şeyler varmış gibi muğlak ve müphem davranmayı seçmişti.

Akhbar birdenbire gelirken gördüğü her gün düzenli olarak sınır yakınlarındaki toplama noktasına yürüyen meczubun adımlarını hissetti ayaklarında. Onun hızlı hızlı yürüyüşü bedeninde seğirdi.

Belli ki, ablası ve eniştesi baş edemedikleri bir acıyla kaçmıştı buralardan. Onları bulmak hiç de kolay olmayacaktı.

Adamın dükkânından çıktığında kendini biraz daha eksilmiş hissetti. Kilim tezgâhlarının, topuk döven kunduracı örslerinin tok ve tartımlı seslerinin arasından geçerek şehrin büyük meydanına açılan bedesten çıkışına vardığında, beyaz eşya ve elektronik aletler satan dükkânların floresan lambalarının çığ ışıklarıyla aydınlatılmış vitrin camlarının birinde kendine baktı. İnsan yüzlerini iyice hayalete çeviren çığ ışığın göz yoran beyaz aydınlığında kendi yüzüne bir başkasıymış gibi uzun uzun baktı; bu bir ihtiyaçmış gibi baktı. Çocukken pek sevdiği kayıp rüzgâr masalını andı: Anne rüzgâr ile baba rüzgârın sözünü dinlemeyen çocuk rüzgâr, ilkin kayıplara sonra fırtınalara karışıyor, onun ardı sıra bütün dünyayı dolaşan büyükleri çocuklarını arıyorlar. Onu sonunda büyük fırtınalar arasında iyice güçsüz düşerek cılız bir esintiye dönüşmüş bir halde can çekişirken bulup kurtarıyorlardı. Yüzüne baktığı bu kar aydınlığında içinin üşüdüğünü hissetti; vitrin ışıkları yüzünü iyice yutmuştu.

Kendinden birkaç yaş küçük olan kardeşinin zamanında çırak, kalfa olarak çalıştığı yerlerin çoğu ya kapanmış, ya el değiştirmişti. - Bir tanesi onu çocukluğundan beri görmediğini söyledi". Daha önemlisi yıllar geçmişti. - Bunu bir şey ima edercesine vurgulayarak söylemişti. Yılların herkes için aynı geçmediğini anlıyordu ama, bütün bunlarda dünyanın herhangi bir yerinde yılların geçmiş olmasından çok daha büyük bir şiddet vardı. Zaman adeta yarılmıştı burada.

Kardeşinin eski mektep ve iş arkadaşlarının birçoğunu hatırlamadığını fark etti Akhbar. Kardeşini tanımamış olduğunu fark etti; onun nasıl biri olduğu hakkında tam olarak bir fikri yoktu; yalnızca kardeşiydi, o kadar. Aslına bakılırsa, erkek kardeşiyle hiçbir zaman çok yakın olmamış, diğer ağabey-kardeşlere benzememişlerdi; ne birbirleriyle sık sık kavga etmişler, ne birbirlerini çok sevmişlerdi. Paylaşamadıkları hiçbir şey olmamıştı. Belki de birbirlerine benzemediklerini erken yaşta anlamış, yalnızca iki kardeş olarak yan yana durmayı becerebilmişlerdi. Bu yüzden kardeşlikleri bir bilgi olmaktan öteye geçememiş, bu yüzden beraberlikleri tutkusuz ve sorunsuz olmuştu... Dışarıdan görenler, onların iyi geçindiklerini söyleyebilirdi, o kadar.

Çarşılar dilsizdi, dükkânlar boş gözlerle bakıyordu şimdi kendilerini tanımaz olmuş bu genç adama. Gerçek sürgünün yuvaya döndüğünü sandığı yerde başladığını anlamaya başlamıştı.

Öğleüzerinin kavurucu sıcağından saklanmak için sığındığı eski kervansarayların şimdi dükkân olmuş kemeraltılarında durup etrafa yeni gözlerle bakmaya çalışırken, bu şehrin hayatında hiçbir yeri olmadığını, artık büsbütün yabancı biri olduğunu, dahası bu şehrin artık bir hayatı olmadığını düşünmeye başladı.

Şehir ruhunu teslim etmişti.

Gürültüsü içten içe sürse de, şehir kurumuş bir nehir yatağı gibi çoraklaşmıştı; hiçbir hayatın elinden tutmuyor, hiçbir hayatı ısıtmıyordu. Sağda solda karşısına çıkan tanıdık imgeler,

teselli işaretleri yerine geçerek eşyanın güven tazeleyici huzurunu duyuruyorlarsa da, ne yeterince tanıdık ne yeterince yabancı geliyordu ona bu şehir. Ardı sıra kendi ölüsünü sürükleyen bir hayalet olmuştu. Her yanda ölüm korkusu cisimleşmiş gibiydi. Allah'a duyulan bir korku değil, insanlara duyulan bir korkuydu bu. Yüzlerdeki kilit, günlerdeki karanlık bundandı. Zulüm hayatın nabzı olmuş, sanrısını sayıklar gibi korkuyu, kuşkuyu, güvensizliği tekrarlıyordu. Yaz başlangıcının şu kavurucu sıcağının bile ısıtamadığı katılmış kalmış ölüm buzulluğu kalplerdeki kanı dondurmuştu. Hayat burada kendini askıya almıştı.

Karşıdan karşıya geçen, neredeyse birörnek sayılabilecek ölgün giysiler içindeki uğultulu erkek kalabalıklarına bakıyor, sanki birbirlerinin gövdelerinin içinden geçerek, birbirleriyle yer değiştirerek ilerliyorlar. Hiç değişmeden ve hep aynı kalmanın sayıklamasını adımlıyorlar.

Uzun bir yas havası hâkimdi her yana. Savaşlar ve rejim değişikliği sırasında her evden ölü çıkmış olmasıyla ilgili bir şey değildi yalnızca; daha genel, daha hayatın bütününe ait bir şeyin yitirilmesine ilişkin bir yas havasıydı bu. Kerbela'nın sıcağı, yası taziyesi, artık yalnızca muharrem ayı ya da bir mevsim değil, tüm bir hayat olmuştu.

Kendini iyiden iyiye yürümenin tartımına kaptırmış, hızlanmıştı Akhbar. Bir kapanın içinde yürümek gibiydi bu; bir mapushane avlusunda volta atmak gibiydi. Bazen hızlanıp, bazen yavaşlayarak şehri içinde duymaya, zaman zaman yol ağızlarında durup adres aranır gibi doğru şehirde olup olmadığını anlamaya, çocukluğunu, gençliğini geçirdiği sokaklara, yollara, geçmişine, dahası kendine inanmaya çalışıyordu. Sokak satıcıları neşesizdi. Şehrin ürkütücü bezginliğini yırtmaya çalışan yaramaz çocukların gürültüsü, kimi zaman büyüklerince, kimi zaman da aniden ortaya çıkı veren eli sopalı kolluk görevlilerince hemen bastırılıyordu. Onların en olmadık yerde ve zamanda birdenbire ortaya çıkıvermesi, şehirdeki sinsi havayı pekiştiriyor; sizi her an pusuda bekleyen, her hareketinizi denetleyen ve hiçbir zaman başedemeyeceğiniz bir gücün varlığına işaret ederek sadece görünürdeki değil görünmezdeki iktidarını da güçlendiriyordu, iktidar da Allah gibi görülmeyen, ama varlığı her yerde hissedilen bir şeydi. Öyle olmalıydı.

Sabah akşam her köşe başını sinsicce kollayan kolluk görevlileri ellerinde uzun, kaim sopalarla ikili, üçlü gruplar halinde geziyor, en sert yöntemlerle asayiş sağlamaya çalışıyorlardı. Sesi fazla yüksek çıkan bir kadın, namaz vaktinde sokakta olan bir erkek, hakkında şikâyet bulunan bir satıcı, herhangi bir uygunsuz harekette bulunduğunu düşündükleri sokaktan geçen rastgele biri, kim olduğuna bakılmaksızın bu uzun sopalardan nasibini alıyordu.

Koca şehir bir hapishane avlusu gibiydi. Belki de Akhbar'ın adımlarına volta ritmini veren buydu. Akhbar, daha ilk gün hep aynı yerde dönüp durduğunu hissetmişti.

Akhbar'ın yakınlarını kapı kapı aradığını öğrenen biri, ertesi gün onu eski bedestenin bulunduğu yerdeki sahafa gönderdi.

"Sahaf dediğin kitap satmaz mı?" dedi Akhbar. "Benim ailemin nerede olduğunu nereden bilecek?"

Yılların tecrübesini her an yüzünde taşıyan insanlardandı karşısındaki adam. Hayatta sanıldığından çok daha fazla sır vardır, dercesine bilgiççe gülümsedi. "Hiç belli olmaz, delikanlı," dedi. "Kitapları saklayanlar, kişileri, hayatları, hikâyeleri de saklarlar. Sen gene de ona bir sor. Kendi tanımasa bile, birinden duymuş olabilir. Sahaf dediğin o an için en işe yaramaz görünen bilgileri bile saklayıp günün birinde yararlı hale getiren kişidir. Hem ne zamandır herkes kayıplarını ona soruyormuş, birbirlerini kaybedenlerin bazen onun dükkânında kavuştukları söyleniyor. Denemekte ne zarar var?"

Adam sahafın yerini o kadar iyi tarif etmişti ki, Akhbar eski bedestene vardığında eliyle koymuş gibi buldu sahafın izbe dükkânını.

Önceki yüzyıldan kalmışçasına yaşlıydı sahaf. Sedef kakmalı eski bir rahlenin üzerine bütün kamburuyla kapanmış, âlem değiştirmişçesine okuduğu kitabın zamanına gömülmüştü; başını okuduğu kitaptan kaldırdığında bakışlarının şimdiki zamanı bulması vakit almıştı.

Akhbar'ın niye geldiğini anlamış gibi o bir şey söylemeden kalın bir defter çıkardı yanındaki ahşap dolabın gözünden. Güneşte fazla kalmış kemik rengindeki kalın sayfaları kabarmış büyük bir deftere Akhbar'ın söylediği adları tek tek not aldı. Defterin önceki sayfalarında da alt alta dizilmiş yüzlerce ad göze çarpıyordu; bazı adların üzeri sonradan çizilmişti. Akhbar'ın söylediği adları tek tek yüksek sesle çağırır gibi saydı; böyle yaparak uyandırmayı umduğu çağrışımların yardımıyla hatırlamaya çalışıyordu anlaşılana. Sahafın dili, kuzeylilerin ezgili, zor lehçesine benziyordu. Birkaç kez yüksek sesle ve farklı ses tonlarıyla saydıktan sonra, "Hayır, tanıdık gelmiyor bu adlar bana. Her gün sıklıkla duyduğum halde, bunlar bana ilk kez sorulan adlar gibi duruyor," dedi. "Gene de emin olamam. Yıpranmış hafızam beni yanıltıyor olabilir. Defterin diğer sayfalarına bakmalı, karşılaştırmalar yapmalıyım, en iyisi sen birkaç gün sonra gene uğra bana. Dilerim, şu an yorgun ve yaşlı hafızam yetmemiştir hatırlamama. Birileri belki senin için bir not, bir adres, bir ipucu bırakmıştır."

Gözbebeklerini iyice büyüterek yüzüne ürkünç bir hava veren kalın camlı gözlüğünün arkasından, karşısındakinin yüzünü hafızasına kazımak istercesine bakarak söyledi bunları sahaf. Akhbar, ona bakarken, öldükten sonra günah ve sevap defterlerimizi karşılaştırarak hakkımızda verilecek kararı kolaylaştıran meleklerin de böyle olabileceklerini düşündü. Defterin yazdıklarıyla yetinmeyip, bir de insanın yüzünden hayat hikâyesini okumaya çalışan yetinmez

gözlerle bakan meleklerin bu dünyada karşımıza bir sahaf olarak çıkmasından daha doğal ne olabilirdi ki?

Konu değişmiş gibi, "Okumayla aran nasıl delikanlı?" diye sordu sahaf.

Akhbar omuz silkmekle yetindi.

Aralarındaki sessizlik uzayınca, gözlerini duvarlar boyu dizilmiş kitaplarda gezdirdi Akhbar. Hayatın sırrı bu kitaplardan birinin içinde saklı olmalıydı. Ama o tek bir kitabı bulana kadar ömür geçebilir ve insan hayatın sırrına erişmeden ölüp gidebilirdi. Buna değip değmediği kafasında hep bir soru işareti olarak kalmış, bu yüzden kitaplardan hep uzak durmuştu. Çok kitap okuyan insanlara hayatın yetmediğini biliyordu. Kitapların dünyasında hayatı küçük gören, tehdit eden bir şey vardı. Hem hakkında bu kadar yazı yazılan hayat neydi? Hangi yazı hayata yetmişti? Kelimelerle dolu sayfalar, sayfalarla dolu kitaplar, kitaplarla dolu dükkânlar her zaman olduğu gibi gene ona boğuntu, bir an önce kaçıp kurtulmak arzusu verdi. Annesinin, kardeşlerinin bu kitaplar arasında ne işi olabilirdi ki?

"Kitaplardan korkanlardan mısınız?" diye sordu sahaf.

Bunu incitmek ister gibi değil, gülümseyerek söyledi.

Akhbar içi okunmuş gibi ürktü. Akhbar'ın aklından geçenleri o kalın camlı gözlüğünün arkasından bakarak okumadığı belliydi sahafın. Kitapların içinde büyüler, cinler, efsunlar yaşardı. Bütün büyüler ve efsunlar gizli kitaplara bakılarak yapılmaz mıydı? Büyücüler sırlarını, kitapların sayfalarına kimi zaman şifreli yazılarla, karanlık işaretlerle, bir gün mührünü çözecek olan birini bekleyen özel ve gizli bir dille yazmazlar mıydı? Hem yalnızca konusu cinler, büyüler, efsunlar olan kitaplar değil, her kitap kendi içinde bir büyüün gizini, tılsımını barındırmaz mıydı? Akhbar'ı korkutan da buydu. Bir kitabın kapağı, ona hep tekinsiz bir dünyanın kapısı gibi gelir, o kapıdan bir kez girdikten sonra bir daha dönememekten korkardı. Kelimelerin çölünde kaybolmaktan korkuyordu. Hayatı boyunca kelimelerden korkmuştu. Kelimeler ona içinin tehlikeli bir yer olduğunu söylüyor, bu yüzden mümkün olduğunca kelimeler olmadan düşünmeye çalışıyordu. Kelimeler, içiyle dünya arasında engeldi. Dünyayı kelimelerle tarif etmeye kalktığında da dünya büsbütün ürkünçleşiyordu.

Belli ki, bütün ömrünü kitaplara harcamış olan şu tekinsiz ihtiyar da, kitapların karanlık efsunundan payını almış biri olarak Akhbar'ı ürkütmeye başlamıştı. Bakışlarında çok yaşamış insanların değil, çok okumuş insanların görme gücü vardı.

Akhbar'ın kelimelerden ve kitaplardan korktuğunu sezen sahaf, onun ürküntülerini yatıştıracağını, kuşkularını yumuşatacağını, içini sakinleştireceğini sanarak tane tane kullandığı kelimelerle uzun ve beyhude bir söyleve girişti.

Akhbar, belli belirsiz bir hırçınlıkla "Neden anlatıyorsun bunları bana?" diyerek, kendi söylevine kapılıp gitmiş olan sahafın sözünü kestiğinde, sahaf, daha fazla sürdürmesine izin

verilmediğini anlamış olarak son sözlerini tane tane kelimelerden seçmedi.

"Çünkü insanın kelimelerini emanet edebileceği bir yüzün var senin," dedi. "Kendi uğultusunda kör olmamış bakışların, hâlâ taze bakıyor dünyaya, içinin çıplağını yankılarken bakışları kör olmuş yüzlerce insan var sokaklarda hayaletler gibi dolaşan. Birbirlerinin yüzlerinde kaybolmuşlar. Birinin yüzünden diğerinin yalnızlığına geçiliyor. Bazı insanlar bir kelime darbesiyle ölürlər. Şimdilerde ise değil ölmek, kimseye tek bir mana bile söylemiyor kelimeler."

Bu sözünün üzerine çıkarıp bir defter armağan etti Akhbar'a. Sırtı incecik kırmızı ibrişimle tutturulmuş, küçük bir defter.

Uğurlarken, gözlüğünü çıkarıp öyle gülümsedi Akhbar'a.

Böylelikle ona gören gözleriyle değil, görmeyen gözleriyle bakmış oldu.

Uzak akraba evlerinden de eli boş döndü. Aldığı cevaplar birbirinin aynıydı. Sokak arasındaki kahvelerin birinde soluklanmak istedi. Alçak bir hasır iskemleye oturmuş, arkasını solmuş, eprimiş kilim kaplı bir duvara yaslamıştı. Kahvenin çıplak duvarlarında eskiden suretlerin, levhaların, dini tabloların, camaltı resimlerin asılı durduğu çerçevelerin yeri belli oluyordu. Yoklukları, boyası yenilenmemiş duvarlarda zamanın lekesi gibi duruyor, hayatlarından sökülüp alman bütün resimleri birden hatırlatıyordu. Bazı şeylerin yoklukları, varlıklarını daha çok hatırlatır. Tıpkı şehrin sokaklarındaki kadınların yokluğu gibi. Yeni rejim suret yasağını daha katı kurullarla genişletiyor, yüzü peçeli peygamber suretlerine bile tahammül gösteremiyordu. Üzerlerinde minyatürlerden alınmış insan figürleri bulunan kalem kutuları bile yasaklanmıştı. Tek gösterenin yaradan olduğu düşüncesiyle, insanların gösterdiklerini görmek istemiyorlardı.

Kadınlar hiç bu denli görünmez olmamışlardı. Sokaklarda, çarşılarda kadınlara hemen hemen hiç rastlanmıyordu artık. Şehir hayatından kadınlar tamamen çekilmiş gibiydi. Yanında erkek olmadan hiçbir kadın sokağa çıkamıyor, tek başına dolaşamıyordu. Eskiden, örtünen kadınlara uzun, geniş şallar, eşarplar ya da çador yeterken, şimdi yalnızca ipliksi parmaklıklarla gözleri kafeslenmiş olarak kumaştan bir çadıra döndürülmüşlerdi.

Gövdelerinin hiçbir kıvrımı, karanlık bir in gibi içinde barındıkları o kumaş tepelerini aşır insana, onların kadın olduklarına dair bir şey söylemiyordu. Kimıldayan, hareket eden, yürüyen kumaştan çadırlar yalnızca... Tek varlıkları yürürken çıkarttıkları kumaşların hışıltısı... Gövdelerini bunlar fısıldıyor.

Üst üste birkaç acı kahve içti. Uyuşmaya başlayan varlığını kahvenin acısıyla daha çok hissetmek ister gibiydi. Hurma sıcakları henüz başlamadığı halde gün erken ısınıyordu. Birdenbire yükselen güneşle öğle sıcaklığı şehrin üzerine kalın tozanlı bir serap gibi çöktü. Havadaki toz zerrecikleri bile sıcaklığın yoğunluğundan görünür hale gelmişti. Kaldırımların tütmesiyle birlikte sokaklar tenhalaşmış, çarşı-pazar alışverişini apar topar tamamlamış insanlar evlerine, dükkânlarına çekilmişlerdi. Sokakta kalanlarsa, yolların gölgelik yanlarına sığınarak, bir an önce varmak istedikleri yere ulaşma telaşıyla acele ediyor, buldukları yerlerden çabuk adımlarla uzaklaşıyorlardı.

Alacasına tutulduğu dün akşamüstünü andı Akhbar. Akşam alacasının mutsuzluğuyla, gündüz sıcaklığının mutsuzluğunda aynı boğucu ümitsizlik vardı. İklimden ötürü değildi bu; iklimin görünür kıldığı bir şeydi.

Sokaktaki tek tük kadınlar kendilerini sokaklardan hemen silinmesi gereken lekeler gibi hissediyor olmalı ki, geçtikleri yerlerde çabuk adımlarla hızlı hızlı yürüyor, havanın boşluğuna

kendilerinden bir iz bırakmamaya çalışıyor, varlıkları bir görüntüye, görüntüleri bir ağırlığa dönüşün istemiyorlardı. Bu yüzden onların telaşlarında yalnızca gündüzün sıcağından kaçmak değil, aynı zamanda bir an önce gözden kaybolmak gayreti seziliyordu. Yerden kalkmış bir toz bulutunun bile yoğunlaşmış havadan ötürü toprağına geç döndüğü bu iklimde, bir an önce geçip gitmek istiyorlardı. Görülmek için, daha çok görülmek için yüzyıllardır süslenip durmuş olan kadınlar, şimdi ve burada görülmemek için varlıklarını havanın boşluğundan bile silmeye çalışıyorlardı.

Akhbar, kendisinin de bu sıcakta saklanmak için bir yer bulması gerektiğini düşündü.

Sesindeki yanık edada, hem eski, hem iğreti bir şey vardı. Düşmüş görünüşüne karşın, zamanında sesinin kemendine yakalandığı gazelhanlar gibi soylu ve vakur söylemeye çalıştığı belli oluyordu. Cami girişindeki duvarın dibinde kör bir hafız önüne mendil açmış yüksek sesle gazel okuyor, gelip geçenlerin merhametinden yardım umuyordu. Mendilindeki birkaç madeni paranın yoksul ışıltısı görünüşünü daha acıklı kılıyordu. Akhbar içinden sayar gibi onun gördükleriyle, kendi yoksullaşan bakışlarının gördüklerini karşılaştırdı.

Eski caminin avlusundaki şadırvanda elini yüzünü yıkadıktan sonra hem yorgunluğunu atmak, hem sıcaklığın hafiflemesini beklemek için gölgelik bir yerde, serinliğiyle gövdesinin sıcaklığını alan kalın, mermer bir sütuna yaslanıp soluklandı. Avlunun ortasında kanat çırpıma bile halleri kalmamış mecalsiz güvercinlerin sarsak hareketlerle etrafta yem bakınmasından başka hiçbir kıpırtı yoktu. Gözlerini kapadı Akhbar. Gözlerini yumar gibi değil, dünyaya kilitler gibi kapadı. Gördüklerinden çok hatırladıklarına güvenmek istiyordu. Sevdiklerinin yüzünü kaybetmişti. Koynunda sakladığı fotoğraflarını çıkarıp bakmak isterdi şimdi, eğer yanına alabilmiş olsaydı. Fotoğraf günahı. Sureti tekrarlamak günahı. Yaradanı taklit etmek günahı. Kendileri burada, fotoğrafları gurbet ellerde kalmıştı. Yorgun belleğine, yıpranmış hayalgücüne kalmıştı her şey. Onları hayal etmeye, tek tek her birinin yüzünü hatırlamaya çalıştı. Bazen belleğimiz, gözlerimizden daha iyi görür. Gözlerimiz kapalıyken daha iyi görürüz.

Onlar bir zamanlar vardı.

Gene bir yerlerde olmalıydılar.

Az ötedeki şadırvanın su sesi rahatlattı onu, gevşetti, içinde çalkalanıp duran bir yerler durulur gibi oldu. Tam karşısında sırtını duvara yaslamış kendisi gibi dinlenen derviş kılıklı adamların yorgun, uykulu hallerine dalıp gitti. Hiç kimsenin yüzünde Allah'a inanmanın huzuru ve güveni yoktu. Yalnızca korkunun, kaygının kayışa çevirdiği tedirgin ve yağlı bir huzursuzluk vardı bu kendine kapanan yüzlerde. Hayatları çoktan bittiği halde ömürleri bitmemiş insanların sürüncemede kalmış günlerini yaşıyor gibiydiler.

Uyuklayan kimi yüzlerde bir gevşeme görülüyor, belli belirsiz bir kendini bırakmıştı; yüzlerdeki o katılmış kalmış ifade azıcık da olsa çözülüyor; yeniden çocukluğundan tanıdığı yüzlere benziyorlardı. Kendini buranın yerlisi hissetmesini sağlayan yüzlere. Hayata benzeyen yüzlere.

Yaslandığı sütunun mermer serinliği, şadırvanın su sesi, kanat çırpın güvercinlerin gurultusu, uykusunda iç çeken insanların arasında geçirdiği birkaç saat kendisini daha iyi hissetmesine neden oldu. Ayağa kalkıp uyuşmuş bacaklarını açmak için vücudunu esnetirken kendini bir an mutlu hissetti. Yeni yıkanmış gibi ferah ve mutlu. Ne zaman bir caminin

avlusunda dinlense, kendinde güç buluyor, dünyada olmanın tadına varıyordu.

Akşamüstü serinliğinde yeniden meydanlara, sokaklara, çarşılarla vurdu kendini. Bütün bu değişen, oradan oraya savrulan şeyler arasında kendisine sadık kalmış bir şeyler olduğunu düşünmeye çalışıyor; gözlerine görmeyi öğreten şeylerin hepsi birden kaybolup gitmiş olamaz! Gözlerine rengini veren bu toprak değil mi? Bu toprağın nemiyle Akhbar'ın gözyaşları kardeş değil mi? Toprak kendi insanını tanımaz mı? Yalnızca ölmeden ölmeye mi alır koynuna?

Akşamüstünün azalan sıcaklığıyla birlikte hareketlenen dükkânlar kapı önlerini sulayarak şehrin ateşini almaya çalışıyorlar.

Serinlikle birlikte sokaklarda sayıları artan kadınlara bakarak onlardan birinin annesi, diğerinin kız kardeşi olabileceğini umarak, gelip geçenleri fazladan bir dikkatle, alıcı gözle incelemeye, annesine, kız kardeşine ilişkin ayrıntıları anımsamaya, ipucu yerine geçebilecek devinim ve davranışları, burkaların kumaş kıvrımlarının dışarıya taşmasına izin verdiği ölçüde bu kadınlarda tanımaya, bulmaya, yakalamaya çalışıyor.

Sokaklardaki kadınları yanlarındaki erkeklerle işaretlemişler. Kocasını, babasını, kardeşi olan erkeklerle. Akhbar'ın gözleri, o kadınların yanında erkek kardeşinin yüzüne benzeyen bir yüz arıyor umutla. Kardeşinin yüzü diğerlerinin kaybolan, görünmeyen yüzlerinin işareti olacak.

Oysa akşama doğru erkek kardeşinin bir arkadaşına ulaşmayı başardığında, acı haberi öğreniyor: Erkek kardeşi ölmüştü. Boğazı düğümlendi. İçi çekildi. Gözlerine birdenbire yürüyen yakıcı yaşları akıtmak için geç olduğunu biliyordu. Zaten gözyaşları da kalbinin önceden bilmediği bir yerinden geliyor olmalıydı. Kendini yatıştırmak istercesine kesik kesik solumaya başladı. Pişmanlık, mahcubiyet, suçluluk ve adı konmamış benzeri duygular içini karmakarışık etmişti. Hiçbir zaman şu an olduğu kadar sevmemişti kardeşini, içinde bunca zaman kendisinden habersiz beklemiş bu sevgiye kendi de şaşıtı. Kendini tutmasına karşın, gene de dolu taneleri iriliğinde birkaç damla gözyaşının yüzüne inmesine engel olamadı. Onu ağlatan şey, yalnızca kardeşinin ölümü karşısında duyduğu üzüntü değil, içinde bilmeden saklı tuttuğu bir sevgiyi keşfetmiş olmanın sevinciydi. Bu sevinç, üzüntüsünü artırıyordu.

Keşke sahiden ağabey-kardeş olabilseydiler.

Ancak böyle zamanlarda birdenbire ortaya çıkan çoktandır unutulmuş hatıralar, canlılığıyla insanı şaşırtan dipdiri görüntüler gelip yerleşti gözlerine. Eski zamanlardan kalma bir yazda, onlar daha küçük birer çocukken bir kuyunun başında el ele tutuşup kuyuya sesleniyorlar:

"Aaeeoouu!"

Yankıyı keşfettiği çocukluk günlerinden kalma bu sesi olanca canlılığıyla duydu. Kardeşinin elini şimdiki avuçlarıyla sıktı, aklından ve içinden o yankıyı geçirdi.

"Öldüğünde burada değildim kardeşim. Bağışla beni!"

"Aaaeeoouu!"

Gözleri akşama kadar sokaklarda, meydanlarda, çarşılarda boşu boşuna kardeşini arayıp durmuştu. Onun çoktan toprak olmuş bedenini boşuna yollarda, sokaklarda, çocukluklarının erik, çağla, şeftali kokulu sokaklarında avarelik ettikleri meydanlarda, top koşturdukları boş arsalarda, eskiden yazlık sinemanın bulunduğu şimdi her yanını ot basmış çöplerin yığılı olduğu kavruk alanda, çeşitli mahalle aralarında, gezip tozdukları her yerde arayıp durmuştu.

Sokaklar boyu kumaşlar altında kaybolan kadın gövdelerinin yanında aradığı işaret erkek, çoktan toprak altında kaybolmuştu.

Belki de bütün işaretler kaybolmuştu.

"İslamın Askerleri"ne katılmış kardeşi. İlk savaşta genç yaşta şehit olmuş, adı şehitler kütüğüne geçmiş. Kardeşinin arkadaşı olan, Akhbar'ı nemlenen gözlerle bağına basan genç adam, "Sevinmeli, gurur duymalısın, sen bir şehit ağabeyisisin," dedi. Konuşurken sesi vatan şiiri okuyan mektep çocukları gibi titriyordu. "Allah'ın kelamı uğruna can vermiş birinin şerefiyle yaşıyorsun. Onlar hepimizin yerine öldüler. Kalbimiz ölümlerle dolu."

Akhbar kardeşini düşünüyor. Akhbar'ın aksine onun hep büyük şeyler yapma düşüncesi ve hayalleri vardı. Daha küçük bir çocukken bile büyük hayaller kurardı. "İslamın Askerleri"ne katılırken, şehit olmaktan çok, kahraman olmayı hayal etmiş olmalı.

Kardeşinin şehit olduğu bilgisini veren genç adam, Akhbar'ın annesiyle, kız kardeşine ne olduğunu, onların şimdi nerede olduklarını bilmiyordu. Kız kardeşi şimdiye mutlaka evlenmiş olmalıydı zaten. Başlarında erkek olmadığına göre iki kadının bir başlarına yaşaması olanaksızdı. Bu durumda annesinin bile evlenmiş olma olasılığı vardı. Bunu söylerken dudaklarını kemirmek gereği duydu genç adam. Ablası ve eniştesi hakkındaysa hiçbir bilgisi yoktu. Onları tanııyordu bile. Belli ki, kardeşini, "İslamın Askerleri"ne katıldıktan sonra tanımış olan biriydi.

"Savaşta, savaştan sonra birçok aile yer değiştirdi. Herkes bir yerden bir yere göçtü. Bazı göçebeler şehirli oldu, bazı şehirliler göçebe olup dağlara çekildi. Köyelerine geri dönenlerle, köylerden yeni gelenleri kimse ayırt edemiyor artık. İnan bana biz bile tanıyamıyoruz burayı. İslamın düzeni tam olarak sağlanana, bütün düşmanlarımızı alt edene kadar bu kum fırtınası süreceğe benzer. Şimdilik herkes kendi çadırında."

Bu sözü söyledikten sonra, sağ elini Akhbar'ın sağ omuzuna koyarak, sözlerinin etkisini ölçmek istercesine başını manalı manalı salladı.

Yeniden yollara düşen Akhbar, bir kez daha, bir kez daha kardeşini anımsıyor. Etrafına bakarak onun ne için öldüğünü anlamaya çalışıyor.

Yollar eskisinden de boş görünüyor gözüne.

"Aaeeoouu!"

Kardeşinin ölümüyle biraz daha boşalmıştı dünya. Gözleri azalmıştı.

Aynı siliklikte birbirine benzer tekdüze günler geçirmeye başladı. Aynı kararlılıkla ve ümitle ailesinden geriye kalanları aramayı sürdürüyor; yurtdışında biriktirdiği para tükenene kadar çalışmayı düşünmüyordu. Kayıplarıyla başedebilmek için suçluluktan çok daha başka duygulara ihtiyacı vardı.

Sabahları herkes uykulardayken kalkıp kendini sokaklara vuruyor, tüm şehrin kendisine kaldığını düşündüğü, kendini daha güvende hissettiği bu erken saatlerde annesiyle kız kardeşinden izler, ipuçları arıyor, hiçbir ümidi olmadığı halde, eski sevgilisinin eski mahallesindeki kahveye gidip oturuyor, böylelikle ona ilişkin yeni bilgilere ulaşabilmeyi umuyordu.

Sokaklarda avarelik ederken sürekli olarak kadınların dikkatini çekmeye çalışıyor, içlerinden biri bakar da tanır diye kendini onlara göstermeye, burkaların dar penceresinin, ayrıntıları dikkatten kolay kaçırabilecek görüş alanına girmeye çabalıyordu. Bu yüzden az kalsın birkaç kere başı belaya giriyordu.

Buradaki herkes gibi sakal bırakmıştı; yüzü eksilmeye, yavaş yavaş diğer erkeklerin minyatür solgunu yüzlerine benzemeye başlamıştı.

Şehrin belediye meydanındaki nüfus dairesine gittiğinde kayıtlarda karışıklık olduğu söylendi. Mevcut kayıtlarda annesi, kardeşi eski evlerinde oturuyor görünüyorlardı. Miras söz konusu olmadığı sürece kayıtları uzun uzadıya incelemiyorlardı. Savaşta ölenlerin kaydı bile tam olarak tutulmamıştı. Hatta birçoğu kayıtlarda diri görülüyor, bu da birçok karışıklığa yol açıyordu. Şehitler kütüğündeyse kardeşinin yalnızca adı geçiyordu, o kadar. Orada da aynı eski adres yazılıydı. Ölülerin şehit olmaları yetkililere yetmişti anlaşılın, üst yanı onların umurunda değildi. Savaş sonrası kayıtları yenileme işlemleri hâlâ sürüyordu ve her şeyde olduğu gibi işler ağır gidiyordu. Kardeşinin mezarını aramakla başlayan mezarlıkları gezme alışkanlığı o günlere rastlar.

İlk zamanlar savaşta şehit düşen genç adamların fotoğrafları pazarın yüksek tonozlarına asılıp yüzleri bütün şehrin belleğine nakşedilmek istenirken, fotoğraf yasağından sonra onlar da ortadan kalkmış. Şimdi ikinci güneşinin tozlu haresinde boş bir hayal olarak asılı duruyorlar. Rüzgârın yırtmasını engellemek için üzerlerine delik açılmış bezlerde yazılı İslam devrimini övücü sözler, rüzgârın bezi kendi üzerine katlayarak dolaştırdığı yerlerde yarım kalmış, kekeliyorlar.

Kardeşinin ölümünü öğrendiği günün ertesi, geldiğinden beri kendine bile itiraf etmekte zorlandığı şeyi yüksek sesle konuşma ihtiyacı hissetti. Konuşmadıkça kendi kendine yok olmuyordu çünkü. Kilit altında da olsa orada duruyor, varlığını hissettiriyordu. Geldiğinden beri,

kalbinin bu eski heyecanı, giderek artan bir sıklıkla Akhbar'ı yoklayıp duruyordu: Giderken gözleri yaşlı bir sevgili bırakmıştı ardında. Gerçi kız, Akhbar'ın gideceğini biliyor, ama onu çok kalmadan dönecek sanıyordu o sıralar. Çünkü Akhbar bunu böyle söylüyordu ona. Biraz para biriktirmek için, yoksul yazgısını değiştirecek, kendi başına ev kurmaya yetecek kadar para kazanmasını sağlayacak bir iş bulmak için, uzak tutmasına kapılmış avare ruhunu dindirmek için uzaklara gidip dönecekti. "Gurbetin de hevesi alınır," diye bir söz duymuştu. O söze güveniyordu. Hevesini alıp dönüp geleceğine.

"Uzağa el değdirip geleceğim," diyordu sevgilisine. Ama öyle olmadı. Önceleri iş bulması uzun zaman almıştı, sonra yavaş yavaş kapıldığı hayatın sürükleyici debisi girdi araya, kendini başka sahillere sürükleyen dalgalara kapılarak akıp gitti kendi nehri içinde. Hiçbir şehir ve diyara gönül bağlayamayacağını anlamış bulunuyordu. Bağlılık duygusunun güçlü olmadığını, günlerin akışına kapılmaya yatkın ruhunun macera tutkusunu, birçok erkek gibi hayata söz vermeden gününbirlik yaşamayı sevdiğini fark etti. Sevgilisini sevdiği gibi seviyordu bunları da... Mektuplaşıyorlardı. Sevgilisini oyalıyor, kendini oyalıyor, geleceği erteliyordu. Bu arada birdenbire savaş çıktı. Ardından "İslamın Askerleri" iktidarı ele geçirdi, ikisinin birdenbireliğinde de yılların birikimi vardı elbet. Doğuda her şey usul usul birikir ve ansızın olurdu. Altüst olan ülkesinden ardı ardına kara haberler gelmeye başlamıştı. Çevredeki diğer İslam ülkelerinde bile, "Bu kadarı olmaz," dedirten şeyler yaşandığını, gazetelerden, TV haberlerinden ürkü içinde izliyorlardı. Dönmek istemiyordu. Nasıl bir yere döneceğini bilmiyordu. Dönmeye korkuyordu. Ülkesinde onu nelerin beklediğini bilmiyordu. Epeydir ailesiyle haberleşme olanağı kalmamıştı. Sevgilisiyle de... Oradan oraya savrulup durduğu birkaç yıl da bu fırtınalı zamanlarda öylece geçti. Kalbinin bir yanı onu hep sevdi, andı, sakladı. Ardında gözüyaşlı bıraktığı iri yakut gözlü, gür kirpikli, minyatürlerdeki âşık kızlar gibi ince, uzun sevgilisinin hayali yakasını hiç bırakmadı. Kalbinin diğer yanı ise bir daha dönemeyecek kadar uzaklaşmıştı ondan. Yurdunu terk ederken başlangıçta yepyeni, farklı bir hayat ummuştu, ama zamanla kendine, yeni olmasına yeni, farklı olmasına farklı, ama içinde kendinden başka kimsenin olmadığı bir hayat kurdu. Tek kişilik bir hayat. Savaşın gerçekleri, her çeşit gerçeğin önüne geçti. Bu da bir yanıyla işine geldi; kendi firar ruhuna, kendi kaçaklığına bahane oluşturdu. Dönmeye kalktığında yeni rejimin yok yere hışmına uğramaktan korkuyordu. Korktu. Dönmekten. Yüzleşmekten. Bilinmezlikten. Kendisi için artık bir bilinmez olan ülkesinin yeni gerçeklerinden korktu. O, dışarılardayken ülkesinde olup bitenler hakkında söylenen, uydurulan, büyütülen, abartılan, karanlık efsanelere dönüşen şeyleri dinlemekten her seferinde korktu. Dinlediklerinden korktuğu kadar dinlemediklerinden de korktu.

Hayattan zaman istedi. Hayat, içeridekilere vermediği zamanı dışarıdakilere de vermedi. Bütün bu yıllar boyunca yurdundan dışarıda olması, içeride kalan yarım yanını kurtarmadı,

iyileştirmede. Ruhunun sınır boylarında boylu boyunca kalakalmış, ne öteki tarafa geçebilen, ne geriye dönebilen sancılı bir gövdeyle yaşadı durdu. Gövdesi zamanın içinde zonkluyordu sanki. Kendi gibi boşlukta asılı kalmış rüyaları hiçbir ülkeyi yurt tutmuyordu.

Zamanla rejimin yumuşadığı, baskıların hafiflediği söylenmeye başladığında ülkesine dönmeyi göze alabildi. Sabrının da sonuna geldiği günlerdi artık. Günler içinde bitmişti. Gurbet içinde bitmişti.

Sevgilisi de annesi, ablası, kız kardeşi gibi buradaydı, burada kaldı. Geldiğinden beri her burkanın altında izini aradığı kadın gövdelerinden biri oydu; bunu kendisine yüksek sesle söylemese de oydu. Onu, o kumaş yığınının altında bile tanıyacağından neredeyse emindi. İnce, uzun bedeni, içine hapsedildiği o solgun çadırı kendi rüzgârıyla dalgalandırır, ışığını mutlaka dışarı vururdu. Sevgilisinin, gizlenmekten çok süslenmek için omuzuna doladığı kadifeden güllerle kabartılmış mor şalı geliyor gözlerinin önüne. Şalının iki ucunu göğsünde kavuşturan ellerinin cevizli, karanfilli kınası geliyor gözlerinin önüne.

Yokluğunda onun evlenmiş olabileceğine hiç ihtimal vermiyordu Akhbar. O, kendisi gibi zayıf yaratılışlı biri değildi. Beklemeyi de, sabretmeyi de, direnmeyi de bilirdi. Henüz yeniyetme bir kız çocuğu iken bile, Akhbar'dan çok daha güçlü, kararlı, ne istediğini bilen bir hali vardı. Yıldız baskılı eski zaman minyatürlerindeki selvi ağaçları kadar narin, aylandız dalı gibi incecik bu kızın kişiliğinden taşan güç, kararlılığındaki enerji göz korkutucuydu. Böyle kırılğan görünümlü, narin bir kızıdan bir ejderha enerjisinin fışkırdığını görmek, insana, tılsıma tutulduğu duygusu veriyordu. Uzaktayken onu hep bu güçlü haliyle düşünmüştü. Bir türlü dönemediği yıllar boyunca, onun bir çocuk kadar savunmasız ve çaresiz hallerini bildiği halde, gene de onu hep bu haliyle hayal ederek vicdanını hafifletmeye çalışmıştı. Uzaktayken, çok sonra bile içi ondan uzaklaşmamış, onu hep bir sevgili olarak görmüş, hissetmişti. Daha doğrusu yurdunu özlerken, böyle düşünmüştü. Yurdunu bu hikâyeyle birlikte özlemeyi sürdürmüştü. Ardında onu bekleyen bir sevgilisi olduğunu bilmek iyi geliyor, ona yaşama gücü, hayatı sürdürme alışkanlığı ve kararlılığı veriyordu. Geride bıraktığınız yarım kalmış bir aşk hikâyeniz yoksa, sanki vatan hasretiniz de eksikti. Annesi ve ailesini özlüyor olmak tek başına yetmiyordu sanki; hasret, mutlaka aşk istiyordu. Bu duygular zamanla, belki de bir sevgilinin kendisine duyulan hasretten çok, yarım kalmış bir aşk hikâyesinin kişisel efsanesine duyulan bir ihtiyaca dönüşüyordu.

Akhbar, onun kendini beklemiş olmasını hiç hakkı olmadığını bildiği halde bencilce istiyor, ama gene de bunun böyle olmamasını ümit ediyordu. Eğer gerçekten bunca zaman Akhbar'ı beklediye duyacağı mutluluğu kendisine ve ona nasıl ödeyeceğini bilmiyordu. İnsanın hayattan karşılayamayacağı armağanlar aldığı anda, duyduğu eziklikle baş edemeyeceğinin farkındaydı.

Firar ruhlu erkeklerin bağımsızlık arzularındaki gurur, çoğu kez güçsüzlüklerini saklamak içindi. Yürek borcuysa erkeği iyice kuvvetten düşürürdü.

Hülyalara kapılmadan düşünülduğünde, Akhbar'ın sevgilisi şimdiye çoktan biriyle evlenmiş olmalıydı. Olması gereken buydu. Ona ümit vermekte hiçbir zaman kararlı ve ısrarlı olmamıştı Akhbar. Zaten bu konuda gönüllü olan daha çok sevgilisiydi ve neredeyse bu aşkın duygularını ve hikâyesini ikisi adına o yazıyordu. Bu, Akhbar'dan çok, onun hikayesiydi. Belki de kadınların çoğu böyleydi. Aşk hikâye yapan onlardı. Daha sık haberleştikleri ilk zamanlar birbirlerine gönderdikleri uzun mektuplardaki ateşin ömrü, haberleşmenin kesintiye uğradığı son yıllardaki sessizliğe yetmemiş olabilirdi. Çocukluktan yeni çıkmış ergen kalbi, belki de çoktan bir başkası için atmaya başlamıştı bile. Başlarda, daha çok onun hikâyesi olan bu yarım kalan aşk, şimdi tamamıyla Akhbar'a kalmış olabilirdi. Hem dinlediği kadarıyla ülkede kadınların iyice kilit altına alındığı bakılırsa, kendi ne kadar direnmiş olsa da ailesi onu zorla evlendirmiş olabilirdi, şimdiye çoktan çoluk-çocuğa karışmış olmalıydı. Onu anımsamanın bir yararı yoktu artık. Gene de ayakları onu eski sevgilisinin mahallesine, evine, kapısının eşiğine götürmekte gecikmedi. Kaybedecek bir şeyi kalmadığını hissediyordu. Geçmişten bir parça daha kopup gitse ne olurdu ki? Azalacağı kadar azalmıştı. Geçmiş boşaldığında ömür eksilmiyor. Nicedir ömrü hayatından bağımsızlaşmıştı sanki. Bir bağ, yalnızca bir bağdı aradığı.

Sevgilisinin evi şehrin uzak mahallelerinin birindeydi. Oraya gitmek için birdenbire içinde şiddetli bir arzu duydu. Onu orada kendisini bekliyor bulacağından neredeyse emindi şimdi.

Eskiden kadınlarla erkeklerin birlikte bindikleri, her zaman büyük homurtularla çalışan burunlu otobüslerin yerini, şimdi daha modern, yeni model otobüsler almakla birlikte, kadınlarla erkeklerin bindiği otobüsler birbirlerinden ayrılmıştı.

Yola çıktığında için için heyecanlansa da, bir saçmalık yaptığını hissediyordu; ama sanki ülkesine dönmeye karar verdiğinde hayal ettiği her şeyi tam olarak yerine getirmese, önemli bir eksiklik hissedecek, hiç dönmemiş gibi olacaktı. Kafamıza kurduğumuz dünyayı, dünyaya dayatmalıydık. Her ne kadar o buna izin vermese de, biz dayatmalıydık...

Bu çeşit durumlarda kendini suçlu hisseden herkeste olduğu gibi, hemen her duygusu ikilem ve kararsızlık içindeydi; aklı içinin çelişkilerine, duygularının karmaşasına yetmiyordu.

Gidecek başka bir yer kalmamıştı artık. Doğup büyüdüğü şehre geri dönmüş ve birkaç gün içinde kendini bekleyen hiçbir şeyin olmadığını görmüştü. Yenilgiyse bu, eksiksiz bir yenilgi olmalıydı. Bunu kabullenmekte güçlük çekmekle birlikte, henüz aklına gelmeyen ama onu bir yerlerde bekleyen çareler olduğunu düşünmek hoşuna gidiyordu. Bütün çekip gidenler gibi Akhbar da gücünü, döndüğünde kendini bekleyeceğine inandığı kişilerin varlığından almıştı. Onların varlığını görmeye şimdi her şeyden daha çok ihtiyacı vardı. Bütün geçmişi, kadınların

tıpkı burkaları altında görünmezliğe çekilmesi gibi, bir görünmezliğe çekilmişti. Hışırdayan kumaş tepelerinin altında sürdürülen görünmez bir hayatın varlığı gibi, kendi geçmişinin de üzeri örtülmüştü. Ailesine, sevdiklerine ne olduğunu bilmiyordu ve öğrenmek istiyordu.

Sevgilisinin evinin bulunduğu şehrin dış mahallelerinin bulunduğu bölgenin yarısı savaşta yerle bir olmuştu; ayakta kalanlarsa harap durumdaydı. Dış mahallelerdeki, kurutulmuş tuğlalardan eski usullerle yapılan evlerin tamamı toz tepeciklerine dönüşmüştü. Neredeyse hepten değişmiş, tanınmaz olmuş sokaklarda yeni yapılmaya başlamış tek tük bazı modern binalar göze çarpıyordu. Savaş acımasız yüzünü bu yoksul bölgede olanca vahşetiyle göstermiş, sonrasında da saklamayı henüz becerememişti. Gördükleri, kapıldığı ümitsizliği alabildiğine yoğunlaştırıyor, sevgilisini nasıl arayacağını, kime soracağını bilmiyordu. En iyisi uzak bir tanışlarıymış gibi yapıp, babasını, ağabeylerini sormaktı.

Yaz, bahar aylarında kapısının önünden defalarca geçtiği, hayallerinde ıtır kokularıyla kalmış, duvarları salkımlı o sokağı bulmak hayli zamanını aldı. Çünkü, bombaların delik deşik ettiği, duvarları yıkılmış sokak, tanınmaz bir haldeydi. Sevgilisinin evini bulduğunda şaşkınlığı dehşete dönüştü: İç avlunun sokağa bakan duvarı tamamen çöktüğü için, evin, iç odalarına varana dek bütün mahremi karnı yarılmış bir insan gibi sokağa saçılmıştı. Kimi yaz-bahar gecelerinde sevgilisini gördüğü balkonun her biri sütun başlığı kalınlığındaki taş parmaklıkları kırılıp parçalanmış, yıkılan taşlardan artakalanlar da zamanla ufalanmıştı. Pervazları sökülmiş pencerelerinden ev, bu haliyle gözleri oyulmuş ölümler gibi bakıyordu Akhbar'a. Bunlar ne zaman olmuştu? Bunlar olduğunda, sevgilisi ailesiyle birlikte evin içinde miydi? Gördüklerinden gözleri karardı. Yüreği sıkıştı. İçi kilitlendi. Bunların cevabını bilmek isteyip istemediğinden bile emin değildi artık. Gene de kaçamayacağı sorular yakasını bırakmıyordu. Belki bunlar olmadan önce onlar da taşınmıştı, bu yüzden onlara hiçbir şey olmamıştı. Yüreğindeki kara kuşku, acaba sevgilisi ölmüş müydü sorusu, sözcüklerle gövdelenip diline gelmiyordu bir türlü.

Bu enkaz arasında ne olduğunu bilmediği bir şey aranır gibi, bulabileceği herhangi bir şey, yaşananların gerçeğini değiştirebilirmiş gibi amaçsız, başıboş bir halde sokak aralarında yürümeye başladı. Ayaklarında gelirken gördüğü, her gün sınıra yakın o toplama noktasına yürüyen meczubun adımlarının seğirdiğini hissetti.

Derme çatma yeni inşaatlarla yaralarını sarmaya çalışan mahallenin her şeyiyle fazla yeni, fazla boyalı, bu yüzden de inandırıcılıktan uzak kahvesinde, sevgilisinin ailesini tanıyan birilerine rastlayabilmek ümidiyle saatlerce oturup onunla bununla gevezelik etti. Sonunda onları tanıyan birileri çıktı. Birbirini tutmaz bilgiler verseler de, söylenenlerden savaş

başladıktan bir süre sonra köylerine döndükleri anlaşılıyordu. Bu arada kızlarının evlenip evlenmediğini kimse hatırlamıyordu. Yıkılan duvarların, sökülen pencerelerin, kırılan taş parmaklıkların hiç olmazsa onların üzerlerine düşmemiş olmasında bir teselli buldu. Döndükleri köylerinde sevgilisini nasıl bir hayatın beklediğini artık hayal bile etmeye hakkı olmadığını, yıkılan evlerinin enkazından hiçliğe bakar gibi bakan boşalmış pencerelerin ölü gözleri az önce öğretmişti ona. O pencerelerle bakışmasıyla kendi içinde açılan hiçliğin sonsuz boşluğu, onu ve sorularını yutmuştu.

Burkalarının içinde bu hiçliğin boşluğunu duyuyorlar mıydı, yüzlerini göremediği bütün o kadınlar? Onların burkalarının pencerelerinden gördükleri dünya nasıldı acaba? Bu pencereler kadar ölü mü görünüyordu her şey? Görünmeyenler nasıl görüyorlardı, kendilerine görülmeyi yasaklayan dünyayı?

Akhbar'ın karşısında şimdi bir dilsiz kadar suskun duran yaşlı adamın, bir zamanlar ünlü bir kahve masalcısı olduğuna inanmak gerçekten zordu. Yalnızca yoksul ve hırpani görünüşüyle ilgili bir şey değildi bu. Bir zamanlar insanların gecelerini tatlandıran o uzun kelimelerin hiçbirini üzerinde - bir çengelli iğne ile tutturulmuş olsun - taşıyor, hiçbir hülyası kendinden sızıp çevresindeki havaya karışmıyor, bir fırın kapağı kadar kararmış yüzünden hiçbir duygu ya da düşünce okunmuyordu. Kimseyle göz göze gelmiyor, çoktan kendisi gibi dilsizleşmiş olan bakışları, havanın boşluğunda kimseye ilişmeden amaçsızca dolanıyordu. Yüzünde ne kasvet, ne huzur vardı, ama yüzü, sanki bu ikisinden birinin mutlaka olması gerektiğini bir noksanlık gibi söylüyordu.

Akhbar, gözlerini adamın varlığından alamadı.

Yaşlı adam, bir süredir üzerinde sabitlenmiş olan Akhbar'ın ısrarlı bakışları karşısında, başını kaldırıp baktı, Akhbar'la göz göze geldi, bu kez her zaman yaptığı gibi gözlerini kaçırmadı. Bakışları bir şey söylemek isteyen, ama hiçbir kelimeye gönül indirmeyen insanlarınki gibi dolgunlaştı. Yalnızca gözleriyle değil, zamanla da konuşur gibi sessizliğin bütün gücüyle çekincesiz bir biçimde Akhbar'la uzun uzun bakiştikten sonra, sırtını duvara dayadı. Akhbar, kendi sırtında adamın sırtını dayadığı duvarın serinliğini duydu. Yaşlı adamın sırtına, duvarın akik sarısı geçti ilkin, sonra zamanın nemiyle kabarmış pürtüklü dokusu... Ardından adam yavaş yavaş duvara karıştı... Ağır ağır yerinden kalkar gibi yükselerek, ardındaki duvarda yokluğu asılı duran minyatürün içinde belirdi, oradaki figürler arasında yerini aldı. Herkesin gözünün önünde oldu bu. Kimse ses çıkarmadı. Eski usul hesaplanmış sağlam çizgileri, hoş kıvrımlı ve yumuşak meyilli ilginç motifleri vardı minyatürün. Ağacın yaprağına dokundu ilkin, sonra yerin çimenine, dans ediyormuş gibi duran genç kız figürünün üzerindeki giysinin geniş kesim kol yenini parmaklarıyla tutup hafifçe rüzgâra verdi; minyatürün yüzeyi dalgalandı, ürperdi. Kahvenin içini bir esinti kapladı.

Son bir hareket olarak, ardında bıraktığı kahvedekilere el sallayıp manzaranın derinliklerine uzanan yolda ilerledi, ufukta kayboldu. O yürüdükçe, minyatürün derinliklerine doğru uzanan, kamışla çizilmişçesine, rengi ve dokusu kendinden ince bir yol belirmiş, o yürüdükçe yol, minyatüre bir derinlik, bir ufuk çizgisi ve bambaşka bir zaman kazandırmıştı. Adam yolun sonunda tamamen gözden kaybolduğunda, yol da sondan başlayarak azala azala erimeye, dokuya karışmaya, ufuk çizgisi kaybolmaya; görünen her şey gene minyatürün ilk halinde olduğu gibi tek sıra dizilmeye başladı. Kahve masalcısı gitmişti. Yerinde duvarın akik sarısı duruyor, bir sırrı birlikte yaşamışlar gibi Akhbar'ın gözlerine doğru belli belirsiz dalgalanıyordu. Havada kimsenin görmediği akik sarısı likit bir duman, dolgun bir kayganlık

içinde duvarla Akhbar arasında gidip geldi. Havadaki bu dalgalanma hareketinin zamanlar arasında bir geçit açtığını düşündü Akhbar. Bu nedenle yüzüne yerleşen dalgın gülümsemenin uzun süre orada kaldığını fark edemedi.

Onu, öyle yüzünden silinmeyen, belirsiz bir mutluluğa benzeyen bir dalgınlık içinde görenler, onu da kahvenin kafası afyonla dumanlı müdavimlerinden biri sanabilirdi.

Şehrin mahalle aralarındaki izbe kahvelerin çoğunda ellerinde keyifle tütürdükleri şeyin yalnızca tütün olmadığını biliyordu artık. Geleneksel yöntemle sarılmış keyif içiyor, tütün ve afyonla dumanlanmış kafalarıyla dünyaya daha dalgın gözlerle bakıyorlardı. Böylelikle, hem hayata daha kayıtsız kalabiliyor, hem de kendi kayıtsızlıklarına daha kolay katlanabiliyorlardı. Kolluk görevlileri çoğunlukla gözyumdukları bu gibi yerleri istedikleri zaman basıyor, ya bir süre geçici olarak kapatıyor, ya da kapısını mühürlüyorlardı.

Buraları istedikleri zaman basabileceklerinin bilgisi onları daha güçlü kılıyor; çünkü uyguladıkları şey yasalar değil, rastlantılar, olanaklar ve fırsatların keyifliğiydi. "Sonuçta öyle ya da böyle yasalar bellidir, ama keyfi uygulamalarda bulunabilmek olanağı, elinizdeki gücü sürekli kılar. Neyi, ne zaman yapacağınız belli olmaz."

İlerleyen günlerde karşılaşacağı eski arkadaşı Selâh, ona bu bilgileri verirken bunun aslında bir devlet politikası olduğunu söylüyordu. Keyif çubuklarının dalgınlaştırdığı gözler, dumanlandığı kafalar devletin işini kolaylaştırıyor, kolluk görevlileri içinse birer ekmek kapısı oluyordu. Adına her ne kadar "yan gelir" dense de aldıkları rüşvetlerin miktarına bakılacak olursa, asıl yan gelir, kolluk görevlisi olarak devletten aldıkları maaştı. Paranın pençesi aynıydı. Rüşvet ve yolsuzluk el değiştirmişti yalnızca. Örneğin, savaş yardım sandığına toplanan paralar, birçok asker ve kolluk görevlisini zengin etmiş, yoksulların çocuklarıysa şehit olmuştu. Selâh bütün bunlardan, hepsinin bir gün hesabı sorulacakmış gibi zamana yaslanan öfkesiz bir sesle söz ediyordu.

Çoğu kez üzüntüyü ya da sevinci hissedemeyecek kadar içinin kağşadığını hissediyordu. Kendi içine kapandıkça, duvarları zaman acısı lekelerle kararmış ara mahallelerin kuytu kahveleri onu her gün biraz daha kendine çekiyordu. Her gün bir kahveye gidip saatlerce oturmasında, kahve müdavimi olan diğerlerinin gündelik can sıkıntısından daha fazla nedeni vardı Akhbar'ın. Onunki yalnızca can sıkıntısı değildi. Adını koyamasa da biliyordu: Babasız büyümüş erkek çocukları mahalle kahvelerinde baba şefkatine benzeyen bir şey bulurlar. Babalarının kucağında uyuyakalmaya benzeyen bir huzuru yaşarlar. Bu nedenle Akhbar oturduğu sandalyede yalnızca etrafı seyrederek kimseyle konuşmadan saatler geçirebiliyordu.

Köprülü kahvenin oralarda biraz oyalandı.

Daha, uzaktan bakıldığında anlaşılıyordu: Dumanı eksilmiş kahvede, aksak ritimli müzik

eşliğinde çekildiğinde ruhu genişleten keyif çubuklarının tütmediği belliydi. Aksak ritimli müzikle, afyonlu keyifler arasında mutlaka bir ilişki olmalıydı; bunların beraberliklerinden bambaşka bir hayal âleminin kapıları açılıyordu. Yerde sıkı örgülü yayvan hasırların, içleri tok tutulmuş sert minderlerin üstünde oturanlar, kerevetlere çıkıp bağdaş kuranlar, ağaca tünemiş şahinler gibi arkalıksız küçük iskemlelerin üzerine çıkıp tüneyenler vardı. Zamanı yalnızca parmaklarının arasından akıp giden teşbih taneleriyle sayıyorlardı.

Orada ruhları ve yüzleri kendi isiyle karararak kendine kapanmış erkek yüzleri arasında bir süre oturup bekliyor. Neyi beklediğini bilmeden bekliyor. Belki buradaki kalabalık da bir şeyi bekliyordu. Kendilerinin dışındaki bir şeyi bekliyorlardı. Kendilerinin dışındaki bir gücün değiştirebileceği bir şeyi bekliyorlardı. Ancak ve ancak kendilerinin dışındaki bir gücün değiştirebileceği bir şeyi bekliyorlardı. Akhbar da ne olduğunu bilmediği bir şeyi beklediğini böyle anladı. Onlara baka baka anladı.

Yurdundan uzaktayken duyduğu içsıkıntılarını, yalnızlığı, nedensiz kederlenmeleri, zaman zaman şiddetle kapıldığı o boğuk, b vahşi melankoliyi yurdundan uzakta oluşuna yoruyordu. Bütün bunların gurbet sancısı olduğunu düşünmek onu rahatlatıyor; kederini bilinmezliklerden koruyordu. Oysa burada, kendi yurdunda, kendi insanları arasında kapıldığı bu koyu hüznün hiçbir açıklaması yoktu. Buraya dönüşünden sonra uğradığı hayal kırıklığına bağlanamayacak kadar köklü bir yabancılık duyuyordu her şeye karşı. Düpedüz dünyada var olduğu için duyduğu bir sancıyla baş başa kalmıştı. Gövdesi, ruhuna ağır geliyor, "kendim" dediği, gün günden çürümeye başladığını hissettiği eti taşımakta zorlanıyordu. Kimi zaman var olmanın sancularıyla gündelik hayata ilişkin somut nedenleri olan sıradan acıların yer değiştirerek birbirlerinin yerini aldığını, böylelikle insanı, sancılarının gerçek kaynaklarına inmekten alıkoyduğunu, ona inanmak istediği, isteyebileceği kolay bahaneler ve gerekçeler sağladığını deneyimleri henüz öğretmemişti Akhbar'a. Bu nedenle, yurtdışındayken yaşadığı bütün var oluş sıkıntılarını gurbet tutmasına yormayı bilmişti; yaşadığı hemen her sorunu "gurbet" in geniş şemsiyesi altına süpürerek her şeyi açıklamış hissediyordu kendini. Şimdiyse gövdesinin dışına çıkmak istiyordu. Bir süredir gövdesini, kapanına kısıldığı bir burka gibi hissetmeye başlamıştı. İçinden çıkamadığı bir burka.

Akhbar'ın bu her yerden, kendi gövdesinden bile sürgün oluşunu, kadınların herkesten çok anlayabileceğini düşünüyordu. Hissettiklerini bir kadınla konuşmak istiyor, bunun kendisine iyi geleceğini biliyordu. Bir kadınla konuşmayı özlemişti. Sıradan, nedensiz, önemsiz, herhangi bir konuda bile bir kadınla konuşmayı çok özlemişti.

Yurtdışındayken tanıştığı bir kadının, o zamanlar kendisi için fazla bir şey ifade etmeyen

sözlerini hatırlıyor birden. Kadın siyasi sürgündü ve Akhbar, kadının fazladan öfkesini buna yormuştu. "Burkaya giden yolu çador açar," demişti kadın. "Çador, annelerimizin, ninelerimizin geleneksel ve masum başörtüsü değildir yalnızca, Kafalarımızdaki köprüdür. Örtünmek bir ahlak haline getirildiğinde, arkası mutlaka gelir; karara karara gelir. Örtünmenin sonu yoktur. Kadınlar kefene kadar örtünmek zorunda kalırlar."

Kadının boğuk ve yakıcı sesi kalmış aklında. Konuşmaktan çok, şiir okuduğunda, ya da şarkı söylediğinde hüznünü ele verecek baharatlı bir ses şimdi hatırladığı.

Buradaki kadınlarsa, bedensiz kalmış ruhlar gibi saklandıkları karanlık örtünün altında dünyayı azaltmış, yoksullaştırmış, boşaltmışlardı. Varlıklarını duyurmaktan, kendileri hakkında bir hayal uyandırmaktan çok, benliklerini örten, kimliklerini saklayan, solgun renklerle, gösterişsiz kumaşların altında kendi imgelerinden sürgün edilmiş olarak soluk alıyor, hareket ediyor ama yaşamıyorlardı. Yüksek duvarlı evlerin arkasında, yaşamaktan çok gizlenmeye benzeyen bezgin, ölgün bir hayatı sürdürüyorlardı. Kadın yüzünü akşamdan akşama evinde görüp hatırlayanlardan farklı olarak Akhbar, haftalardır kadın yüzü görmemiş, bir kadın yüzü nasıldır unutmaya başlamıştı.

Anne olarak, kardeş olarak, sevgili olarak bir erkeğin dünyasını kuşatan, sahip oldukları, kadınlığın bütün imgeleriyle sokaklardan ve hayattan çekilmişlerdi. Kaderi kilit altında tutulan mühürlü bir surettiler yalnızca. Bir imge olarak kadının, hayatın doğal akışı içindeki bütün varlığı, büyü, gizi, şiiri eksilmişti. Hayat ıssızlaşmıştı; kendi kof yankısını çınılıyordu.

Bir kadının yüzündeki gülümseyişi unutmak, güneşin buruşması gibi bir şeydi. Yaz sıcağı gibi varlığını duyuran ama kendi görülmeyen bir güneş; bu güneşle yaşamak, bu güneşin kendisi yokmuş ama sıcağı varmış gibi yaşamak... Duvarlara vuran ürkek gölgelerine bakarak varlıklarına inanmak... Saklı kayıplar gibi aramızda ama görünmeden yaşamak zorunda bırakılmış kadınların yokluklarıyla yoksullaştırdığı bu dünya, bu ıssızlık canını acıtıyor, etine batıyor. Belki de bu yüzden etinin çürüdüğünü hissediyor, belki de bu yüzden gövdesini aşip gitmek istiyor. Bu da bir gurbet. Gurbetin birçok çeşidi olduğunu unutmuştu.

Bu yitmiş imgeler bize gövdemizin gerçekdışı olduğunu söylüyor. Gövdenin kaybolabilirliği, gerçekliğin de kaybolabilirliğine işaret ediyor. Bir imaya dönüşüyor her şey. Örtü bir ima, çador bir ima, burka bir ima... İma güçlenirken, görünmezlik kutsanıyor. Allah kadar görünmez kılınmak isteniyor her şey. Görünenler bile, yalnızca görünmezlerin işaretleri yerine kullanılıyor.

Burkalarının altında yalnızca kadınlar kaybolmuyor. Erkeklerin bütün hayal güçleri, imgelemleri de tükeniyor. Kadınların yüzü bomboş bir çöle dönüşüyor ve bu çöl, kadının bir serap olarak bile görülmesine izin vermiyor. Kadını kendinden yapılmış bir çölde, kendi çölünü bekleyen bir çadıra dönüştürüyorlar. Kadınların bütün imgesi kapatıldıkları çadırların içinde çürüyor. Dünyadan boşalmış kadınlarla birlikte, erkeğin gözleri siliniyor, zihninde kaybolmaya

başlayan kadın imgesiyle birlikte geçmiş yok oluyor, gelecek ümitsizleşiyor, bellek ve hayal gücü bulanıyor.

Bütün bunların zihnine üşüşmesine neden olan, Akhbar'ın algılarındaki bulanmaydı. Akhbar, bir süredir annesini, ablasını, kız kardeşini, sevgilisini hayal etmekte zorlanmaya başladığını hissetmişti. Ne zaman onları düşünse zihni tutuluyor, hafızası kekeleyordu. Yüzleri neredeyse tamamen silinmişti gözlerinden. Yalnız onlar değildi gözlerinden silinen, tüm bir kadınlıktı. Akhbar, yalnızca yakınlarının yitirdiği yüzlerine bir kible gibi kapanmışken, ülkesinin tüm bir kadınlığı, kadın imgesini yitirmiş olduğunu, ilk günlerin telaşında bütün şiddetiyle ayrımsayamamıştı. Bir süre sonra aradığı şeyin, annesi, ablası, sevgilisi olmaktan çıkıp tüm bir kadınlık olacağını ilk günlerde bu denli güçlü bir biçimde sezememişti. Akhbar'ın ilk günlerinin gözleri, her kumaş yığınının altında yalnızca "onları" ararken, giderek zamanla "kadın"ı, bir varlık olarak bir kadın yüzünü seraba tutulmuş gibi aramaya başlayacaktı. Şimdi bütün dehşetiyle bunu görüyor, hayatın yarısı yok.

Hayatın yarısı yok, hayatın yarısı yok.

Yarısını yitirdiği hayatı şimdi anlıyordu: Çünkü, insan, annesini bir başka anneyle hatırlar. Yüzler, anısını başka yüzlerle tazeler. Bir erkeğe kimi zaman sevgilisini düşündüren şey, yolda yürürken gördüğü bir başkasıdır. Bizi âşık eden çok eski çağrışımlarımızdır, çocukluk kadar uzakta kalmış çağrışımlarımız; şimdiki zaman içinde yaşadığımız aşkı bize hatırlatan, onu güçlendiren, yaşatan şeylerse yeni çağrışımlardır. Bu çağrışımlara neden olan başkalarıdır, başkalarının varlığıdır. Sevdiğimiz kişiyi, onu bize hatırlatan bir dünyayla birlikte severiz.

Hayatın diğer yarısı böyle söylüyordu.

Kadınların yalnızca yüzleri değil, sesleri de yoktu. Yaygın kullanılan eski bir atasözünü hatırlıyor: "Bir kadın güldüğü zaman şeytana davetiye çıkarır." Kadına ilişkin belleğin bütünüyle boşaltılması amaçlanıyordu. Kadınlar çarşıda pazarda alçak sesle konuşmak zorundaydılar, gür ve berrak çıkan bir kadın sesinin duyulmasıyla birlikte, şeytanın ve onunla birlikte harekete geçen bütün kışkırtıcı duyguların hemen oracıkta toplanacağına inanılıyordu. Ne zaman Akhbar'ın kulağına hafiften bir kadın sesi çalınsa, gözünün önünde hemen silik bir kadın yüzü canlanıyor... Rengi atmış minyatürlerde zaman tarafından kemirilmiş soluk yüzler gibi, belli belirsiz hatırına düşüp, sonra yeniden ağarıyor, arkalarında kara bir delik bırakırcasına yokluğa karışıyorlar. Gözlerine dolan boşluk sancıyor.

Gün günden boşalan imgelemindeki bütün sevdiği, özlediği yüzler, boş bir kovuk gibi zamanda asılı kalmışlardı. Düş gücü giderek yoksullaştıkça, onları hatırladıklarıyla doldurmaya

çalışıyordu. Ama gün günden bu da zorlaşıyordu. Akhbar, annesini, ablasını, kız kardeşini ya da sevgilisini yeniden bulmasının bile artık hayatında eksilen bir şeyi yerine koyamayacağını anladığında haftalar geçmişti.

Ne de olsa dünyaya gördüklerimizin sorumluluğuyla bakıyorduk. Her bakış dünyaya gördüklerini bir biçimde iade etmektir aynı zamanda. Bir süredir dünyayla göz göze gelmekten çekinen Akhbar'ın gözleri yanıyordu.

Gördüklerinden ayrı, görmediklerinden ayrı yanıyordu.

Ana cadde üzerindeki kavşakta durmuş, ışığın yanmasını bekliyordu. Tam karşıdan karşıya geçiyordu ki, caddenin öte yanında birbirine sokulmuş yan yana yürüyen annesiyle kız kardeşini görüp tanıdı. Annesi, her zaman yaptığı gibi ellerini karnının üzerinde kavuşturmuştu; bu uzaktan bile belli oluyordu. Kız kardeşi ise çocukluğundan beri yaptığı gibi, attığı her adımda azıcık havaya kaykılarak yürüyordu. Akhbar o zamanlar da kardeşinin bu hareketinin nedeninin boyunun biraz kısa olmasıyla ilgili olduğunu düşünür, şaka yollu "Böyle yapınca boyun uzamaz ki güzel kardeşim," diye takılırdı.

Akhbar, onları gördüğünde hemen tanıyacağını biliyordu. Bir kez daha içinin gücüne inandı. İçi şükran duygularıyla doldu. Günlerdir sokak sokak, cadde cadde, mahalle mahalle gezmesini Allahın ödüllendirdiğini düşündü. Onları bir imanla aramıştı. Arayış da bir imandı. Başlı başına bir iman. Allah bunu görmüş ve ödüllendirmişti.

Akhbar, arabaların vızır vızır geçip durmasına aldırmadan onlara doğru yürürken, onlar da Akhbar'ı görmüş, tanımış, çok heyecanlanmışlardı. Yanlarına vardığında annesinin burkasının altından görülen gözlerinden yaşlar geldiğini, dipdiri bir sevinçle ışımış gözlerini dindiremediğini fark etmişti. Kız kardeşi hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlamıştı; bu yüzden sesi boğuk çıkıyor, söyledikleri anlaşılıyordu.

"Hepsi geçti," dedi Akhbar. "Hepsi geçti. Artık hep beraberiz."

Akhbar yoluna devam etmek üzere ayrılırken, annesi "Akşama geç kalma," dedi. "Senin sevdiğin yemekten yaptım. Etli, ekşili nohut. Yanma da domatesli bulgur pilavı yapacağım. Safranlı, limonlu patates. Yumurtalı patlıcan. Haşhaşlı ekmek. Buz gibi de ayran."

Onları gördüğünde kendini tutabilen Akhbar'ı birdenbire ağlatan şey, annesinin yemekleri sayması oldu. Yemekleri sayarken iç çekerek sayıyordu ve bu, ona çok savunmasız, çok kırılğan bir hava veriyordu. Ne kadar çok yemek sayarsa, oğlu bir daha gitmezmiş gibi sayıyordu.

Annesiyle kız kardeşinin ardından, sevinçten birbirlerine daha da sokularak hızlı adımlarla uzaklaşan bu iki gölgenin ardından sevgiyle baktı Akhbar.

Cami avluları, uzak kahveler, ağaç altları, sebil gölgeliklerinde sığın hafiflemesini beklediği saatler. Ağzında aynı tat. Toz. Yalnızca toz.

Eskiden yüksek duvarların ardındaki gözden uzak alanlara kurulan mezbahalar, artık herkesin görebileceği açık alanlara, meydanlara kurulmuştu. Bir panayır havasında hayvanlar ortalık yerde boğazlanıyor, debelene debelene can veren hayvanlarla ölüm sıradanlaştırılıyor, kan meşrulaştırılıyordu. İdamların halkın toplandığı geniş meydanlarda infaz edilmesi de bu gösterinin tamamlayıcı bir parçası haline gelmişti. Böylelikle, suç ve ceza, herkesin bir kerede anlayabileceği biçimde tiyatrolaştırılmış oluyordu. Ölümün görüntüleri her zaman kesindir; yanlış anlamalara izin vermeyecek ölçüde kesin. Ölümün her an bir olasılık olması, görünmeyen en büyük iktidarıydı. Öyle oluyordu.

Mezarlıklar ölümlere yetmedikçe, eski mezarlıklar genişletilmiş, yenileri eklenmişti. Artık onlar da yetmediği için, şehrin içinde ve dışında birçok açıklık alan, mezarlık haline getirilmişti. Ağacı, selvisi bile daha büyümemiş olan bu yeni mezarlıklarda, fazlasıyla ışığı mermerinden yeni kesilmiş olduğu belli olan yüzlerce mezar taşı, yaz sıcağının çığ ışığı altında göz acıtırıcasına parlıyordu.

Adına "Gelin odası" denilen bazı şehit mezarları ise, dövme demir kafeslerle örülmüştü, üzerlerinde çatıları vardı ve ne zaman yanından geçseniz içeriden tütsülenmiş yabancı sedefotu kokusu geliyordu.

Mezarlıkların, insana sonunu hatırlatan hüznü, ıssız görüntüsü, Akhbar için, dünyadan, gündelik yaşamın her gün tekrarlanan sıradanlaştırılmış zulmünden kurtulmak için bir kurtuluş kapısı olmaya başladı. Ölümün dokunulabilecek uzaklıkta olmasında güven buluyordu. Bir zaman sonra günün önemli bir bölümünü mezarlıklarda geçirmeye başladı. Sürekli olarak mezarların arasında, şehrin dışındaki kırlarda gezmeye, dünyaya bakan gözleri bir başka âleme doğru dalgınlaşmaya, yüzündeki anlam kendinden uzaklaşmaya başladığında, eski zaman dervişlerini andırır olmuştu. Sıradan kelimeler bile ağızından dua kelimeleri gibi dökülüyordu. Gün günden mezarlığın bir parçası haline gelen bu görünüşünden ötürü, yakınlarının ölümlerini ziyarete gelenlerden bazıları, onu mezarlıkta çalışan biri sanıp iş buyurmaya başlamışlardı. Böylelikle kendiliğinden küçük bir iş sahibi olmuş, mezarlarda biten yabanotlarını ayıklamaya, mezarları sulamaya, mermerleri silmeye, çiçeklere bakmaya başlamıştı. İyice parasız kalıp köylerde çalıştığı yoksulluk günlerinde olduğu gibi, yeniden meşepalamudu ekmeği yemek istemiyordu. Çoğu geceler mezarlığın yanı başındaki hatim dualarının icra edildiği mescidin etrafını kuşatan odalardan birinde uyuyordu. Ayrıca, ölümlere yakın olmanın verdiği o tuhaf huzuru seviyordu. Ölümlere yakın olmak, bir biçimde hayata katlanmayı kolaylaştırıyordu. Sanki oradaki varlığıyla ölümleri yatıştırıyordu. Hayatı anlamasa da olurdu.

Mezarlıklar şehirden çok daha canlıydı. İç ve dış savaşlarda oğullarını, kocalarını,

kardeşlerini yitiren kadınlar, her salı öğleden sonraları topluca mezarlığa gelir, hep birlikte ağlar, ağıt yakar, acılarını bir gösteriye, sessizliklerini bir törene dönüştürür, birbirlerinin varlıklarına yaslanarak güç toplamaya çalışırlardı. Adak için getirdikleri tatlıları, meyveleri elden ele dolaştırarak dağıtan o kalabalık içinde günün birinde annesini, kız kardeşini bulmak, Akhbar için nicedir bir ümit kapısı olmuştu.

Konuşmak istemiyordu artık. Kimseyle konuşmak istemiyordu. Dilin peçesinin ardından içini göstermeye çalışmak istemiyordu. Dilsizlik insanın en doğal haliydi. Dilsizlik, aslında insanın kendi teni gibi çıplaktı; onu kelimelerle giydirmek istemiyordu. İnsan, kelimeler olmadan kendine yetebilmeliydi.

Geldiği gün kapısını çaldığı o yaşlı adam, acaba Akhbar'ın korkusunu sezdiği için mi ona, "Kelimelere itimadın olsun!" demişti. Aslına bakılacak olursa, kelimeler değil, kelimelerin hayaletleriydi onu korkutan. Kelimelere yüklenen anlamlar ve anlamların yaratılma süreci, onlardan oluşturulmuş hayaletlere dönüşerek ruhu korkutuyordu. Konuşurken kelimelerden daha çok korkuyor, bazı zamanlar onları defalarca yazarak korkusunu yumuşatmaya çalışıyordu. Kelimelere tutunmadan ruhunu söylemek istiyordu. İçi boştu. Uçurumlar kadar boş. Kelimeler olmadığına, içinin boşluğunu hissetmiyor, ama örneğin iyi konuşan birinin kelimelerle tuttuğu ayna, birdenbire içindeki boşluğu gösteriveriyordu ona.

Mezarlığın gölgelik yerinde sırtını bir selvi ağacına yaslayıp sahafın verdiği günden beri koynunda taşıdığı, sağ sayfalarını boş bırakarak yalnızca sol sayfasına yazdığı sırtı kırmızı ibrişimle tutturulmuş, küçük defterine kelimelere inanmak ister gibi şunları yazdı:

"Tek başına, kalan bir insanın kapladığı o güçsüz yeri kaplamaya çalışıyorum. Varlığım bir toz bulutu, daha sert bir rüzgârda tozanlarına ayrışarak dağılıp gidecek bir toz bulutu. Benim kalıbımda bir boşluk bu. Sıcığın, şehrin ve çölün ortasında zamansızmış gibi duran bir boşluk."

Bunları kendinin yazdığına inanamadı.

Bu yazılanlar sanki kendinden önce gizli mürekkeple yazılmış ancak o yazdıkça görünür olmuştu. Her boşluğun içi doluydu.

Günler sonra bir haber alabilmek ümidiyle dükkânına uğradığında, sahaf, hiçbir şey söylemeden çaresizlikle başını iki yana sallayıp Akhbar'ın yüzüne kederle bakmıştı. Yardım edemediğine üzgün bir yakın akraba gibi bakmıştı. Aslında kelimelerin, yazılarla doldurulmuş kitapların ona yardım etmeyeceğini en başından biliyordu Akhbar. Kitaplar her şey olup bittikten sonrası içindi.

Sonra bir gün, rejim karşıtı bir delikanlının güpegündüz çarşının ortasındaki vahşibadem ağacının dibinde herkesin içinde vurulup öldürüldüğünü gördü Akhbar.

Çok hızlı gelişen olaylar karşısında herkes gibi o da şaşkın bakakalmış, olup biteni kavraması zaman almıştı. Kolluk görevlileri meydanın ortasında bir kadının önünü keserek kimlik sormuş, ardından onu, yüzünü açmaya, burkasını çıkarmaya zorlamışlardı. Kimsenin anlam veremediği bu beklenmeyen davranış, çevredekilerin birdenbire olay yerine merak içinde toplanmasına neden olmuştu. Aralarında yaşanan kısa süreli bir itişmeden sonra kadın kaçmaya, kolluk görevlileri kovalamaya başlamıştı. Her zaman rastlanan alışıldık bir görüntü değildi bu. Uğursuz bir işaret olarak yorumladıkları bu duruma kimse bir anlam veremiyor, sonrasında bunun daha alışılmadık, daha kötü olaylar doğurabileceğine ilişkin derin bir endişe duyuyorlardı. Sonunda kadın kısıtıldığı bir köşede, kolluk görevlilerinin açtığı ateş sonucu vurulup öldürüldü. Yayılan ateşinin bir süre havada asılı kalan kesif dumanı yere inip, etrafa iyice birikmiş olan kalabalığın gözleri önünde cesedin üzerinden kanlar içindeki burkası çıkarıldığında, burkanın içinde bir kadın değil, genç bir delikanlı olduğu görüldü. Çevrede birikenlere yanılmadıklarını, gözlerinden hiçbir şeyin kaçmadığını gösteren muzaffer ve kirli bir tebessümle baktılar. Ne zamandır aranmakta olan rejim karşıtı bir delikanlının kendine kadın süsü vererek bir burkanın altına saklandığı ve bu biçimde oradan oraya kaçtığı yolunda istihbarat alan kolluk görevlileri, sonunda onu bir çarşı köşesinde kısıtıp öldürmüş olmanın gururuyla rahat bir nefes almışlardı ve şimdi sevinçlerini çevrede biriken kalabalığın da paylaşmasını bekliyorlardı. Ahalinin çoğunluğu, bir insanın öldürülmesinden çok, bir burkanın altından bir erkeğin çıkmış olmasındaki oyun payıyla ilgiliydi. Meraklarını kurcalayan bu sıradışı durumdaki tiyatro havası çok daha ilginç gelmişti onlara. Akhbar, ilk kez gözlerinin önünde birinin öldürülüşüne tanık olurken, bu insanların çoğu savaş ve ceset görmüştü. Onlar için bir ölü, yalnızca bir ölüydü. Ama bu kez gösteri değişikti.

Yaşadığı ilk dehşet anını atlattıktan sonra, Akhbar'ın ilk hissettiği, o burkanın içine girmek, dünyayı o burkanın içinden görmek isteği oldu. Birdenbire burkanın kendisi için bir olanak olduğunu keşfetti. Bunun için dayanılmaz bir arzu duydu; teninin bu arzuyla yalazlanıp ürperdiğini duydu. Burkanın içinden dünyaya bakıldığında görünenler azalmış, ama hayaller çoğalmış olabilirdi. Serin bir in, kuytu bir mağara gibi onu güven içinde saklayabilirdi burka. Bir zamandır artık tamamen hissizleştiğini düşündüğü gövdesinin içinde bir şeylerin kuvvetle titreştiğini, böylelikle yeniden etini, gövdesini, varlığını duydu. Etine taze su yürümüş gibi canlanmıştı. Kendi sıcağından terlemeye başladı. Sanki annesini, kardeşini, kız kardeşini, ablasını sevgilisini yanlış yerlerde aramıştı bugüne kadar; sanki annesine, ablasına, kız kardeşine, sevgilisine, onları bugüne kadar kendisinden ayıran bu burka sayesinde kavuşacaktı. Onlar, uzunca bir süredir onun bilmediği bir vatanın içinde yaşıyorlardı. Asıl sınır kapısından henüz geçmemişti. Burka öteki vatandı. O burkanın içine girip gözlerini kapadığında, ya da her

hayal ettiğinde görebilecekti onları artık. Burka ona gözlerini geri verecekti. Görünmeyeni geri verecekti.

Eski masalların gözleri dağlanan kahramanları gibi gözlerini yumdu.

Birdenbire kulağının dibinde, Őiddetlenmeye başlayan çöl rüzgârıyla bağlarından kurtulup havada rengârenk uçurtmalar gibi çırpınan binlerce top kumaşın hışıldadığını duydu. Acı öl rüzgârının savurduğu kum tepelerinin sarı tanelerle beneklediği çölün göğünde yol gibi birbirine bağlanan binlerce metre kumaşın capcanlı renkleri uçuşarak döne döne Őekiller iziyordu. Akhbar ilk kez, önceden tanımadığı bir duyguyla içinin genişlediğini hissetti. Bir çeşit özgürlük duygusuydu bu, dününün bundan böyle bir daha ona ilişemeyeceğinin özgürlüğüydü.

Kapanana dünya ilişemezdi.

Kum sıcağından oluşmuş bir siste, yalnızca kendinin gördüğü ve görüldüğü bir siste kaybolurcasına ilerledi Akhbar. Gökyüzünü kaplayan yüzlerce metre rengârenk kumaş, hiçbir yere bağlı olmadıkları halde yalnızca çöl rüzgârının kuvvetiyle havada çırpınıp duruyor, sarıp sarmalayacakları kadınlarını bekliyordı.

İçin içinde az önce vurulup öldürülen delikanlı gibi yakalanma tehlikesi de vardı elbet, ama bir burkanın içinde yaşama heyecanının uyandırdığı çelişkili ve Şiddetli duygular, için tehlikeli yanını fazla düşünürmedi Akhbar'a. Zayıf, kuru ve kısa boyluydu; rahatlıkla burkalı kadınlar arasına karışabilir, onlardan biri sanılabilirdi; onların arasında bir erkek olduğunun anlaşılması neredeyse olanaksızdı, içinde bir ışık, mağaranın dibinde bir ışık belirdi. Ona yol gösteren, onu içine çeken bir ışık. Kendi mağarasına ancak bir burkayla kapanabilirdi. Kaybolmuş ruhunun saklı mağarasına artık kimse giremezdi.

Bazı insanların yüzüne baktığında insan elde olmadan Őöyle düşünür: Bu insanın dünyada hiç kimsesi yok.

Akhbar, bu yüzü erken yaşta edinmişti.

Burka, bu kimsesizliğe bir kimse olacaktı.

Oradan oraya savrulduğu günlerin birinde arkadaşı Selâh gördü onu. Tuhaftır, yanından dalgın bir halde geçip gitmişken durup ardından seslendi Akhbar'ın. Selâh'ın yüzünde okul ve çarşı günlerinden bildiği aynı yüreklendirici, ışıklı gülümseyişi vardı. O kadar ki yüzünden çok, gülümseyişi tanıdık gibiydi. Ona, kaybolmadığını, bir yerlerde onu bekleyen birilerinin olduğunu hatırlatan bir gülümseyişi bu. Bazı insanların gülümseyişi hayatı kolaylaştırır, Selâh onlardandı; saçına sakalına pek erken düşmüş kırların dışında yüzünde zamanı söyleyen hiçbir şey yoktu. Bütün bu olup bitenler ona değmeden geçip gitmişti sanki. Dirim ve tazelik fişkırان pembe, gergin cildiyle gümüş kırık saç ve sakalı, gözalıcı bir karşıtlık yaratıyor, genç adama hoş bir hava veriyordu.

Selâh artık bu şehirde yaşamıyordu. Savaştan sonra ailesiyle birlikte güneye taşınmıştı. Bir iş nedeniyle birkaç günlüğüne gelmişti buraya. Akhbar'la karşılaşması hoş bir sürpriz olmuştu.

Selâh, Akhbar'ın ailesinin başına gelen felaketleri biliyordu. Akhbar'ın acılarını paylaşıyordu ama, onun yüzünde gördüğü kökü derinlere inen parçalanmadan duyduğu ürküntüyle, başına bu çeşit felaketler gelmiş tek ailenin onlarınki olmadığını hatırlatma gereği duydu. Birçok aile, benzer acılardan geçmiş, parçalanmış, dağılmış, her kapıdan ölü uğurlanmıştı. Şimdi sessizlikle sağlanmış bu durum, huzurun, imanın ve barışın eseri değil, korkunun eseri idi.

Kurulmuş olan yeni düzenden kendi de hoşnut olmayan Selâh, her şeye karşın bütün bunların geçeceğine, her şeyin düzeleceğine inanıyordu. Hayata güvenmeyi, zamana yaslanmayı bilenlerdendi o; yüzündeki dirim ve aydınlık belki de bundandı. Yalnızca kendini değil etrafındakileri de ısıtıyor, insanda her şeyin yoluna gireceğine dair bir his uyandırmayı başarıyordu.

Selâh, önce ailesiyle ilgili olarak ne bilip ne bilmediğini tarttı Akhbar'ın. Söylenmesi gerekenleri, sırasıyla ve önem ağırlıklarına göre söylemek gerektiğini düşündü. Akhbar'ın annesinin evlendiğini öğrenmiş olmanın onu inciteceğini düşünüyordu. Bunu ona yumuşak bir biçimde söylemenin yollarını aradı. Sonunda Selâh yeterli gördüğü giriş cümlelerinden sonra Akhbar'ın annesinin evlenip gittiğini söyledi. Mecburi bir evlilik olmalıydı bu. Bir ana ile kızın, tek başlarına yalnız yaşamaları olanaksızdı artık; başlarında erkek olmayan kadınlara suç ve günah kaynağı gözüyle bakıldığından, şehir yönetimi bunları izliyor, dökümlerini tutuyor, uygun gördükleri kişilerle eşleştirip evlenmelerini sağlıyor, hatta tarafları buna zorladığı bile oluyordu. Annesi de dul kalmış, yaşlı, hasta bir adamla evlendirilerek, kuzeydeki şehirlerden birine gönderilmiş olmalıydı. Hangi şehir olduğundan tam olarak emin değildi. Aklında bir tek yaşlı adamın eskiden zahire tüccarı olduğu kalmıştı, Selâh'ın hatırlamasını kolaylaştırmak için, o

bölgeden birkaç şehir adını yüksek sesle sayıklar gibi tekrarlasalar da, bir yararı olmadı bunun. Ülkenin savaşa en uzak bölgesiydi o taraflar. Şehir içi çatışmalardan uzak tutulmaya çalışılan yaşlılar, kadınlar, çocuklar savaş sırasında kuzeydeki ve kuzeydoğudaki sıradağ silsilelerinin başladığı bölgedeki küçük şehirlere götürülmüşlerdi. Kuzeydoğudaki birçok küçük şehir, bu yüzden birdenbire kalabalıklaşmış, büyümüştü. Parçalanmış ailelerin bir bölümü içte ve dışta ardı ardına patlayan savaşlar bittikten sonra da dönmemiş, gönderildikleri yerlerde kalmayı tercih etmişlerdi. Eskiden yaşadıkları kendi şehirlerinin, en az şimdi buldukları yerler kadar yabancı olduğunu düşünüyor olmalıydılar.

Ayrılırlarken, Selâh ertesi günü döneceğini ama Akhbar'ı ailesinin izini bulması için bu akşam şehrin batısındaki izbe mahallelerden birinde bakı yapan bir kadına götüreceğini söyledi. Kadın tekin değildi. Hem bu âlemin, hem öteki âlemin gaiplerinden ses getiriyor, haber veriyordu. Savaş sonrasında birçok insan kayıplarının nerede olduğunu ondan öğrenmişti. İhtimal ki, Akhbar'a da yardımcı olacaktı. Akhbar, ailesine kavuşmuşçasına sevindi.

Şehrin bir ucunda, her haliyle tekinsiz evlerin uğursuz bir kaderde anlaşmışlar gibi birbirine yaslandığı, insana güven vermeyen daracık bir sokağın sonundaki evdi.

Burkalı bir kadın açtı kapıyı. Açılan kapının ardında zamanın karanlık yoğunluğu hissediliyordu. Kapıyı açan kadın hiçbir şey sormadan kendisini takip etmelerini ahenkli bir el işaretiyle anlatıp önlerine düştü. İnce, uzun parmaklarıyla bir güvercin kanadını andıran elinin her yerine yaptırdığı kına dövmeleri, akşamın inen karanlığını bile nakışlamaya yetiyordu. Evin büyüklüğü dışarıdan anlaşılmıyordu. Uzun, geniş bir avluyu katettikten sonra isli kandillerin aydınlattığı, zaman zaman kör bir kılıcın asılı durduğu kesme taştan yapılmış duvarları da dahil olmak üzere dip bucak her yanı yeni yıkanmış gibi kokan uzun bir koridordan geçtiler. Bütün bunlar sanki az sonra karşılıklarına çıkacak olan kadının söyleyeceklerini güçlendirsin, kendilerini ürpertsin diye hazırlanmış gibiydi.

Daha çok muhkem bir kalede gizli bir geçide benzeyen koridoru tüketip çift kanatlı ahşap kapısının üzeri dövme demirden hayvan motifleriyle işlenmiş odaya girdiklerinde, köşede oturan kadın elindeki necefli maşrapadan nar şerbeti içiyordu ve yüzü açıktı. Akhbar elinde olmadan heyecanlandı. Ne zamandır ilk kez bir kadın yüzü görüyordu ve tuhaftır ki, bu yüz az sonra ona kaderini söyleyecekti.

Yüzün pahası söz olacaktı.

Oda elektrik ışığıyla değil, eski zamanlarda olduğu gibi mumlar ve kandillerle aydınlatılmıştı. Kadının her parmağında gümüş ve akik yüzükler vardı ve bileklerini, dirseklerine kadar yürümüş bileziklerden kaldıramıyordu. Bütün gerdanını aralarına mavi boncuklar serpiştirilmiş mercan dolamalar kaplamıştı ve bu mercan dolamalar, gerdanını süslemekten çok

kalbinin kapılarını düşmandan koruyor gibiydi.

Gelenlere oturmalarını söyledi. Kendi yüzü kibleye dönüktü. Gözleri, yüzüne fazla geliyordu; gözlerinin her şeyi fazlaydı; fazla siyahtı, fazla parlaktı, bakışları gördüğü geleceklerden yorulmuş gibi dehşetle parlıyordu. Havının ışıltısı hayvan tüyü kadar canlı görünen önündeki kadife kumaş örtünün üzerinde çeşitli kehanet remizleri duruyor, pırıl pırıl parlatılmış pirinç buhurdanlardan yükselen tütsü kokuları, bir kez daha kendine inanmak isteyen bir doğu masalı gibi kendini tekrar ediyordu.

Akhbar'ın tutulmuş halini gören Selâh, onun yerine söz alma gereği duyarak, geliş nedenlerini anlattı.

"Ucuz çareler var, pahalı çareler var," dedi kadın.

"Çare yaraya derman olsun yeter," dedi Selâh. Akhbar'a sormadan konuştuğuna bakılırsa, bu eski arkadaşına bir iyilik yapmak istiyordu.

Kadın, yanına çağırıldığı yardımcısından alçak sesle bir şey istedi. Az sonra üzerine simli ipliklerle ayet sözleri nakışlanmış, tok kumaşının hışıltısı koridordan bile duyulan gösterişli bir burka ile çıkageldi yardımcı kadın. Burkayı törensi hareketlerle ağır ağır üzerine geçirirken, dudaklarından dökülen anlaşılmaz sözlerle başka âlemlerin güçlerini yardıma çağırıyordu. Kelimeler sesini ağırlaştırıyordu. Son olarak başlığını çekip yüzünü örttüğünde, burkanın içinde gözden kayboldu. Akhbar, kadının yüzünü örttüğü anda gövdesinin hemen orayı terk ettiğini ve şu an burkanın bir çuval kadar boş olduğunu aklından geçirdi. Kadının oradan başka bir âleme yolculuk ettiğini, burkanınsa bu yolculuğun görülmesini engellemek ve seyredenleri yanıltmak amacıyla kullanıldığını düşündü. Kadının burkanın içinden duyulan sesi, gitgide uzaklaşıyor ve art arda kuzeydeki şehir adlarını sayıyordu. Akhbar, sayılan her şehir adıyla birlikte tepeden tırnağa ürperdiğini hissetti. Ruhu kendinden önce yola çıkmıştı ve onu izlemekten başka çaresi kalmamıştı.

Elini sokup cebindeki kumgölüne dokunmak istedi. Cebinde yalnızca bir avuç kum vardı.

Akhbar, şehirlerarası otobüs terminalinin gündüz sıcağını henüz üzerinden atamamış tahta sıralarında, öne arkaya doğru salınarak çevresini saran kalın uğultuya karşı kendini korurcasına kuzeydoğudaki şehir adlarını içinden geçirirken, şimdi yardımına gereksinim duyduğu uzak bir anı gibi gurbete çıktığı ilk yolculuğundaki halini gözünün önüne getirmeye çalışıyordu. Daha körpe bir ruhun o zamanki çağrışımlarından şimdiki yolculuğu için medet umuyordu. Sanki yıllar yılı içini kavuran o uzak tutması, içinin yollara yazgılı olduğunu bilmenin sürgünü bu günler içindi; yolculuk etmek için aradığı amacı bulmuş gibi oradan oraya savrulabilirdi artık. Hayat, ruha amacını vermişti. Yol, bulmak için değil aramak içindi.

Yola çıktığında azıcık sakinleşmiş gibiydi.

Gece yolculuğu memleketin karanlığını büyütmüştü sanki. Uzun, ışısız, ipi kopmuş kaygan bir karanlığın içinden geçiyor, adeta ağır ağır sürükleniyor gibiydiler. Terk edilmiş, boşaltılmış, yağmalanmış, harap edilmiş irili ufaklı yerleşim birimlerinin, yarım kalmış kasabaların, ölü şehirlerin içinden geçiyorlar... Yalnızca çölün sesi... Bozguna uğramış hayatların geride bıraktıkları hayata ait işaretleri, onlar da yol boyu geride bırakarak yol alıyorlar. Zaman zaman güçsüz ışıkların parça parça aydınlattığı harap evler, toprağın yüzüne vuran iskeletlerin göz oyuklarından bakar gibi bakıyorlar geceye; sokaklar iskelet kemikleri gibi tuzlaşmış, dağılmış, ufalanmış... Otobüsün yorgun farları ve tek tük şehir ışıkları üzerlerine vurdukça kendi iskeletlerinin başını bekleyen hayaletlerle dolu şehirlerden geçiyorlar. Ülkenin kuzeydoğusuna doğru yol aldıkça başka bir yüzyıla aitmiş gibi görünen, çoktan birer şehir hayaletine dönüşmüş enkazların içinden geçiyorlar. Karanlığı, hiç sabahı olmayacakmış gibi kendinden emin uzun bir gecenin içinden geçiyorlar.

Eski model otobüsün gecede kendi varlığını duyurmak için sürekli homurdanmasından başka hiçbir ses duyulmuyor artık; çölden uzaklaşıyorlar. Şehrin giriş çıkışlarında yapılan rutin aramalar sırasında gördükleri askerlerin varlığı da olmasa hiç insan yüzü göremeyecekler.

Belli belirsiz bir hayal gibi hatırladığı çocukken babasıyla yaptığı uzun bir otobüs yolculuğunun Akhbar'da bıraktığı, köklü çağrışımların duygusuyla güçlü, solgun görüntüleriyle yoksul anısı, arada bir yoklamasa içini hiçbir şey anımsamayacak geçilmiş yollardan. Geçtiği yollardan. Ara ara göz göze geldiği babasının dinlendirici bakışları, sakin gülüşü, uyukladığımda çok daha fazla burnuna çarpan esmer kokusu, yolculuğun sıkıntılı zamanlarını kısaltıyor.

Gözlerindeki uyku, yol ile yer değiştiriyor gece.

Gözlerindeki çapak, kum taneleri ile yer değiştiriyor sabah.

Güneşin çok erken doğduğu sisinde sim taneleri taşıyan sabah saatlerinde, yol kenarlarındaki kumul düzlüklerden başlayarak sıra sıra yükselen kum tepeleri görülüyor ilkin.

Kuzeydoğu sıradağlarına varmadan görecekleri, geçecekleri son çöl bu. Gece boyunca esen rüzgârın, onlara sürekli biçim değiştirttiğini biliyor Akhbar. Akşamki tepelerle bunlar aynı değil. En ufak bir esintide tepelerin tenindeki ilk kum yüzeyi pürüzlenererek aşağı yukarı dalgalanıyor, bu ufak hareket bile, tepelerin yer değiştirmiş olduğu sanısı uyandırıyor.

Burkalarının içinde dalga dalga yürüyen kadınlar gibi birbirlerinin eteklerinden akan, birbirlerinin omuzlarına tutunan kum tepeleri erken yükselmeye başlayan öğle sıcağının kum sisinde, herkesin gözüne başka bir rüya bırakan güçlü bir seraba dönüşüyor.

Kimi zaman sert ve kararlı bir rüzgâr, nasıl kum tepelerini bozup, altın tozanlarına dönüşerek bozulanlardan yeni tepeler oluşturuyorsa, güneşin gözünü alan capcanlı renklerde, atlastan canfese parlak kumaşlar ve ufka kadar uzanan tepeler içinde, boyları bir uzayıp bir kısalarak omuz omuza, köleler ordusu gibi yürüyen kadınlar, burkalarının değişen renkleri ve dalgalanan kumaşlarıyla birbirlerinin yerine geçerek izlerini ve kendilerini kaybettiriyorlar.

Şimdi karşısında duran kumlu tepeler arasında görülen bir serap değil bu. Kadınların bizzat kendileri bir serap olmuş. Camdan bakıldığında gördüğü ne kum, ne tepe, ne seraptı... Gerçeğin görünmezliğiydi. İklimin felsefesi idi. Görünmezi gören peygamberlerin hepsinin çöle inmesi boşuna değildi.

Bir keresinde konakladığı bir dağ manastırında, Akhbar duvarlardaki ikonlara kapılıp gitmişken, sessizce arkasında beliren bir papaz, ikonların ne olduklarını açıklarken, İslam'ın gözlerinin zayıf olduğundan söz etmişti. "Bu yüzden İslamda kalbeli, kalbgücü, kalbgözü önem taşır. Bu yüzden onlarda görmek sonunda seraba ulaşır," demişti. "İslam gözleri unutmak ister."

"Sizin Allanız da görünmez değil mi?" diye sormuştu Akhbar. "Görünmeyene inandıktan sonra, gözlerin ne önemi var?"

Bu sözleri, bir tartışmayı kazanmaktan çok, papazın sözlerine bir cevap olsun diye söylemişti.

Yollar yolları, şehirler şehirleri bağlıyor.

Kum yüklü bir rüzgârın teninde bıraktığı beneklerle yalazlanmıştı yüzü Akhbar'ın. Sanki güneşle birlikte yüzü de ağır ağır ilerliyordu. Yüzündeki güneş batacağı yeri biliyordu.

İndiği şehirde güneşin ışığı arkasına almış alçak damlı evlerin arasından, iki yanına birbirine yaslanmış bitişik evlerin uzun duvarlar ördüğü dar sokaklardan geçerek küçük bir meydana vardığında, avlulardan sokaklara taşan çocuk sesleriyle, sokak satıcılarının sesleri birbirine karışıyor, kül rengi sokağın görünüşündeki tekinsiz havayı yumuşatarak, görülenleri hayata benzetiyor, dünyayı gündelik kılıyordu.

Kendisine tarif edilen evi nice sonra bulduğunda, hava tamamen kapamış, sesler kısalmış, yağmur tazeleyici bir rüzgâr çıkmıştı ortaya. Herkes evine çekilmişti; bazı pencerelerde bakışları azalmış ihtiyarlardan ve sokağa duyamamış çocuklardan başka kimseler görünmüyordu.

Bir masalda düşürülen bir mendilin, bir peçenin, nar ya da elma gibi çağrışımı güçlü bir meyvenin gerçek hayatta bulunuşuna dair bir masal, bir mesel ve birçok şey hatırlıyor.

Hiçbir şey bulunmuyor. Hiçbir şey bulunmuyor.

Nice sokak sonra yaşlı bir zahire tüccarının evi olduğu söylenen kapıyı bulduğunda, yüreğinin derinliklerinde bir yerde macerasının sonuna gelmiş olduğunu hissetti. Ümit ya da ümitsizlik değildi içinde, en derinde hissettiği... Bu kapının ardında yeni bir dünyanın başladığının bilgisiydi. Yaşadıklarına inanmak, varlığını doğrulamak istercesine boynundaki muskaya dokundu yeniden. Bir türlü hatırlayamadığı eski bir masaldan birkaç sihirli kelimeyi hatırlarsa, kaybolduğu büyüden dünyaya geri döneceğini ve her şeyin eskisi gibi kaldığı yerden süreceğini sanıyordu. Sağ eli muskasında, içindeki dua sözlerini kalbinden bir kez daha geçirdi.

Kapıyı burkası içinde bir kadın açtı. Göz kafesinin ardından görülen gözleri, bölünmüş bakışları tanıdıktı.

"Fatima Hanım'ın evi burası mı?" diye sordu kendisine tanıdık gelen gözlere baka baka. Alacağı yanıt onu ürkütmüyordu.

"Fatima benim," dedi kadın. Onu tanımamış gibiydi sesi.

"Oğlunu tanımamış bir kadın sesi," diye geçirdi içinden Akhbar. "Beni tanımadı, oğlunu tanımadı."

"Anne sen misin?" dedi Akhbar. Yanıt yerine birdenbire ikinci bir kapı gibi burkasının kapısı açıldı.

Kanatlanmakta olan alıcı bir kuş gibi görkemle iki yana açılan burkanın içine süzülüyordu Akhbar. Yabancı bir çadırın içine girer gibi çekingen adımlarla süzüldü. Dışarıdan vuran ışık, kumaşın desenini yüzüne, tenine nakışlıyordu. Kendini teninden başlayarak yeniden giyiniyordu. Burkanın içinde yağlı bir karanlığa benzeyen boşlukta yavaş yavaş ilerlerken, az ileride annesini gördü. Yüzünde bu dünyalı olmayan bir gülümseyişle kollarını iki yana açarak oğlunu bekliyor, onu bağrına basmaya hazırlanıyordu. Akhbar, ağzını kamaştırıran eski, çok eski tanıdık tadı tanımaya çalıştı. Ağzındaki toz tadını alan bu ılıklik, annesinin sütünün tadıydı. Annesiyle kucaklaştığında, onun sütünü emerkenki bütünleşme duygusuna kadar geri gitti. Hiçbir zaman anımsayamadığı çocukluğunun en erken anılarına kadar gitti. En eski duygularını bile ilk günkü tazelikleriyle hatırlıyordu şimdi. Hem de hiçbir kelime kullanmadan. Her şey capcanlı, dipdiri idi. Başının okşandığını hissetti. Kendi bedeninin sınırlarını dokunuşlarla

keşfettiği ilk şefkati duydu teninde. Annesinin yüzü yoktu henüz. Yalnızca duygusu vardı. Annesinin kucağında nennelediği kundak bebeği olduğu günlerdeki gibi annesinin yüzü, varlığını her yerde hissettiği derin bir boşluktu. Hiçbir şeyin dolduramayacağı derin bir boşluk.

Annesinin hemen arkasında, az ötede kucaklaşmak için sırasını bekleyen ve onu okula götürüp getiren ablasını gördü. Avucunun içinde ablasının elini bir şefkat olarak duydu. Avucunun içinin neredeyse kendinden bağımsız bir belleği olduğunu, kendi hatırlamadığı birçok şeyi bir duygu olarak hatırladığını keşfetti. Başını kaldırıp baktığında, ablası da çekip gitmişti yüzünden. Belki de yüzünü bir başkasına ödünç vermişti.

Ablasının da arkasında, az ötede ondan ayrıldığı ilk günkü haliyle sevgilisi karşısına çıktığında, kapıda duran kadın, "Burada öyle bir kimse oturmuyor," dedi.

"Hem benim oğlum askerde öldü. Ölmemişse bile, sen ona hiç benzemiyorsun."

Kendi kederinden yorgun düşmüş bir sesle söyledi bunları. Ardından umursamaz bir davranışla kapattı kapıyı.

Yüzü kendine kapanmıştı.

Burkasının içinde yapayalnız kaldı Akhbar.

Dışarıdan vuran ışık azalmıştı. Yüzüne, tenine karışan kumaşın deseni vurmuyordu artık hiçbir yerine. Koyu, kopkoyu bir karanlığa gözlerini alıştırmaya çalıştı. Bu kadar koyu, yoğun bir karanlığın ona yöneltebileceği hiçbir tehlikenin ya da tuzağın olmadığını biliyordu. Asıl tehlike dışarıydı. Burası Yusuf'un kuyusu kadar güvenli bir yerdi. Kapanmak güvendi. İçini örtünmeliydi. Kaybolmuş bir ruhun mağarasına kimselerin kolay giremeyeceğini bilerek burkasının içinde ağır ağır yürümeye başladı. İlk başta birkaç kez tökezledi, ayağı takıldı, sürçtü, sonra sonra alıştı, yürüdükçe rahatladı, adımları açıldı, hızlandı. Bacaklarında kendi içinden taşan gücü dizginleyemeyen bir başkasının adımları seğiriyor gibiydi. Yürüyüşüne bir genişlik gelmişti.

Bir an önce yetişmek ister gibi hızlı adımlarla sınıra yakın toplama noktasına yürümeye başladı. Hızlandıkça, koşaradıma dönüştü yürüyüşü. Burkanın havanın sıcaklığını artıran varlığını neredeyse hissetmiyor; kat kat kumaş onu terletmiyordu artık. O sınıra yakın toplama noktasına yaklaşırken, yanından eski tip bir araba geçti. Arkası açık, yolculuklarda yara almış boyası farklı renklerle yamanmış, lastikleri iri dişli, yüksek, eski bir arabaydı bu. Arabanın ön koltuğunda şoförün yanında oturan adamın, tam yanlarından geçerken kendisine dikkatle baktığını, hatta geçip gittikten sonra bile, ardına dönüp arabanın arka camından kendisine uzun uzun baktığını, burkasını delercesine sırtını yakan bakışların varlığından anladı.

2001-2003